

IŽANGA

Lietuvoje traumos užima 3-ą vietą mirties priežasčių lenteleje, o skaičiuojant pagal netektus gyvenimo metus, traumos – dažniausia mirties priežastis. Jvykus traumai kiekviena minutė svarbi, reikia veikti nedelsiant Kaip nepadaryti klaidos, kaip teisingai ir efektyviai padėti nukentėjusiam ? Tai dažniausiai klausimai kamuojuantys gelbetojų .

Atsakymus, ką daryti tokiais atvejais, rasite šiame skyriuje. Aprašytos priemonės ir būdai, kartais panaudojant ir šalia esančius daiktus, patikrinti praktiškai. Jums nereikės abejoti, liks tik veikti.

KAS YRA PIRMOJI MEDICINOS PAGALBA?

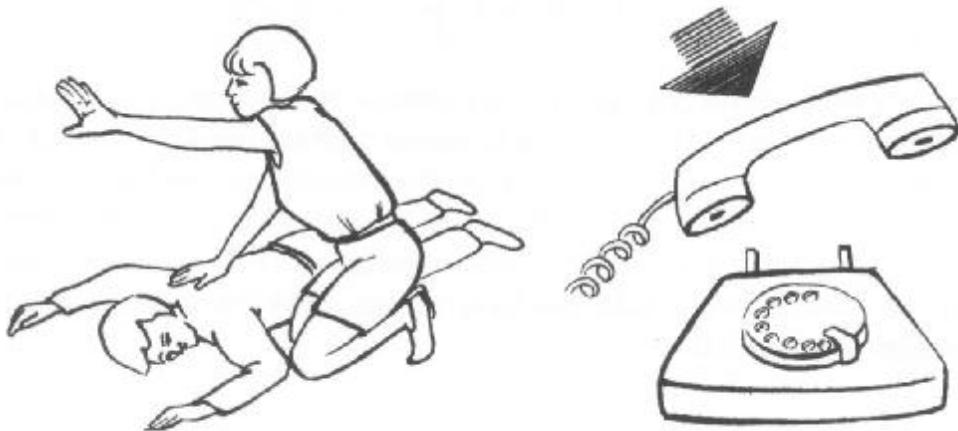
Tai yra paprasčiausi tikslinių veiksmai ir būdai, kuriais, naudojant turimas medicinos ir kitokias priemones bei medžiagas išsaugojama nukentėjusio ar ūmiai susirgusio žmogaus gyvybė, sustabdomi sveikatai žalingi veiksniai.

Pirmoji pagalba néra sudėtinga, todėl išmokti ją teikti gali kiekvienas.

Pirmosios pagalbos veiksmų galima išmokti tik pratybų metu.

BENDROSIOS PIRMOJIOS PAGALBOS TAISYKLĖS

1. Išsiaiškinkite nelaimingo atsitikimo situaciją ir nustatykite nukentėjusiojo būklę.
2. Prieš teikdami pirmają pagalbą, įsitikinkite, kad tai yra saugu. Jei situacija pavojinga Jūsų gyvybei, sveikatai (pravažiuojantis transportas, griūvantys, krentantys objektai, gaisras, nuodingosios medžiagos, elektros srovė, nukentėjęs žmogus agresyvus, ar galite užsikrėsti pavojinga liga) teikti pirmają pagalbą **draudžiamą**. Imkitės priemonių pavojingai situacijai pakeisti (autoavarijos vietoje pastatykite įspėjamuosius ženklus, gesinkite gaisrą, išjunkite elektros srovę, kvieskite pagalbą, naudokite apsaugos priemones ir t.t.).
3. Nenaudokite priemonių, kurios gali pabloginti nelaimingo atsitikimo situaciją (pvz., nejunkite elektros prietaisų, nedekite degtukų, jei aplinkoje yra sprogių dujų mišinio - gamtinių dujų, benzino garų ir t.t.).
4. Nebloginkite nukentėjusiojo būklės (pvz., netraukite jo iš sudaužyto transporto, jei įtariate, kad lūžęs stuburas).
5. Išneškite nukentėjusį iš pavojingos aplinkos, nutraukite žalingą veiksnį.
6. Pirmają pagalbą teikite kuo skubiau. **Stiprų kraujavimą stabdykite tuoju pat, nelaimingo atsitikimo vietoje.**
7. Jei nukentėjęs žmogus sužalotas keliose vietose ar keliais būdais, pirmają pagalbą pradékite nuo to sužalojimo, kuris pavojingiausias gyvybei (pvz., stiprus kraujavimo stabdymas šiaudinimas šiaudų tvarstymas šiaudų imobilizacija).
8. Jei yra daug nukentėjusių, pirmiausia pagalbą teikite tiems, kuriuos galima greičiausiai išgelbėti ir kurių gyvybei gresia didžiausias pavojus.
9. Pirmają pagalbą teikite visą laiką, kol atvyks GMP. Nepalikite nukentėjusiojo be priežiūros.
10. Kvieskite pagalbą: praeivius, GMP, policiją, ugniagesius (tel. 112).

1 pav.

Kviesdami praneškite:

- a)** kas atsitiko;
- b)** kur atsitiko;
- c)** kiek nukentėjusiųjų ir kokia jų būklė.

Nepadėkite telefono ragelio pirmas, leiskite operatoriui viską išklausti.

11. Jei įvykio vietą sunku surasti, pasirūpinkite, kad atvykstanti GMP būtų sutikta ir palydėta.

BENDROSIOS LIGONIŲ, SUŽEISTUJŲ, NUKENTĖJUSIŲJŲ TRANSPORTAVIMO TAISYKLĖS

1. Skubus nukentėjusiojo transportavimas į gydymo įstaigą yra svarbus pirmosios pagalbos elementas.
2. Transportuoti draudžiama, jei nukentėjusysis nesąmoningas, dėl patirtos traumos jį ištiko (ar gali ištikti) šokas, sutriko kvėpavimas, širdies veikla, prasideda klinikinė mirtis. Šiais atvejais transportuojama tik specialiu medicininiu transportu, stabilizavus pagrindines gyvybines funkcijas.
3. Transportavimas asmeniniu ar nepritaikytu transportu galimas tik tais atvejais, jei jis nepablogina nukentėjusiojo būklės.
4. Visais atvejais geriausia transportuoti GMP.

APALPIMAS (SĄMONĖS NETEKIMAS)

Apalpimas - sąmonės praradimas.

Sąmonė prarandama dėl galvos smegenų veiklos sutrikimo. Praradęs sąmonę žmogus negali kontroliuoti kitų organizmo funkcijų. Sąmonės išnykimas dėl ligos ar traumos bei jos atgavimas yra nekontroliuojamas reiškinys.

Pirmaoji pagalba

1. Nustatykite pagrindinių gyvybinių funkcijų (kvėpavimo ir širdies veiklos) būklę.
2. Sąmonę praradusį žmogų paguldykite į stabilią šoninę padėtį.
3. Kvieskite GMP.

TRAUKULIAI

Traukuliai yra nevalingi, nekontroliuojami, pasikartojantys raumenų susitraukimai. Jie yra svarbus daugelio pavojingų ligų ar būklės (epilepsijos, galvos smegenų traumos, insulto, auglio, apsinuodijimo, aukštos kūno temperatūros ir kt.) požymis. Traukulių metu žmogus netenka sąmonės.

Kodėl traukuliai pavojingi?

1. Traukuliai ir kartu sąmonės netekimas rodo pavojingą ligą ar organizmo būklę.
2. Traukulių metu ligonis gali stipriai susižeisti ar net susižaloti.
3. Dėl stiprių traukulių gali plysti raumenys, sausgyslės.
4. Užsitęsus traukulių prieplaučiui, pabrinksta galvos smegenys, pažeidžiami svarbiausi gyvybiniai centrai, žmogus gali mirti.

Pirmaoji pagalba

1. Saugokite ligonį nuo susižalojimo aštoriais ar kietais daiktais, griūvant, krentant iš lovos, prilaikykite jį.
2. Paguldykite ant žemės, lovos.
3. Kvieskite GMP.
4. Sustojus kvėpavimui ir širdies veiklai, gaivinkite.

ŽINOTINA

- Neslopinkite traukulių naudodami fizinę jėgą.
- Tarp dantų nebandykite dėti kietų daiktų.
- Nevežkite į ligoninę traukulių prieplaučio metu.
- Net prieplaučiu praėjus, nepalikite ligonio be priežiūros, būtinai kvieskite gydytoją, GMP.

KRAUJAVIMAS

Kraujas - organizmo skystis, pernešantis deguonį ir maisto medžiagas visiems organizmo audiniams ir organams. Tik cirkuliuojant pakankamam kraujo kiekiui organizmas gali būti gyvas.

Kraujavimas - kraujo netekimas pažeidus kraujagysles.

Kodėl kraujavimas pavojingas?

1. Nukraujavus gali sutrikti gyvybiškai svarbių organų veikla.
2. Gali ištikti šokas.
3. Netekės daug krauko žmogus gali mirti.

Kraujavimo rūšys

Arterinis kraujavimas

1. Kraujas ryškiai raudonas
2. Kraujas trykšta pulsuojančia čiurkšle

Veninis kraujavimas

1. Kraujas tamsiai raudonas
2. Kraujas teka silpna srove

Kapiliarinės kraujavimai

Kraujas teka iš smulkiųjų kraujagyslių ("rasoja")

Kraujavimas gali būti išorinis ir vidinis.

Išorinis kraujavimas matomas.

Vidinis kraujavimas nematomas, kraujuoja į vidines kūno ertmes (pvz., pilvo ertmę, krūtinės ertmes, galvoje, tarp raumenų ir t.t.).

Nustatyti vidinį kraujavimą dažniausiai yra sudėtinga. Pagrindiniai ūmaus vidinio kraujavimo požymiai yra šie:

- a) nerimas;
- b) silpnumas;
- c) troškulys;
- d) krečia drebulys, pila šaltas prakaitas;
- e) žmogus išblykšta;
- f) kvėpavimas dažnas, paviršutinis;
- g) pulsas dažnas, silpnas;
- h) žmogus gali prarasti sąmonę.

13 pav.

Arterinis

Veninis

Kapiliarinės

Kraujavimo stabdymas

Bet kokį kraujavimą reikia kuo skubiau sustabdyti.

Kraujavimo stabdymo būdai

1. Užspaudimas pirštais, ranka

Šis būdas taikomas kraujavimo stabdymo pradžioje. Taikant jį, kraujavimas sustabdomas greičiausiai. Tai laikinas būdas.

Staiga prasidejus kraujavimui (sužeidimas, trauma), kraujuojanti vieta užspaudžiama pirštais, ranka.* Jei žaizda plati ar kraujuojantis plotas didelis, spaudžiama ta vieta (kraujagyslė) iš kurios kraujuoja stipriausiai.

2. Galūnės pakėlimas

Šis būdas tinkta, jei kraujavimas yra nestiprus ir taikomas su kitais būdais jvairaus stiprumo kraujavimui stabdyti.

Ranka (stovint, sédint, gulint) arba koja (gulint) pakeliama aukščiau širdies lygio. Dėl sumažėjusio slėgio pažeidimo vietoje kraujavimas mažėja ar visiškai sustoja.

ŽINOTINA

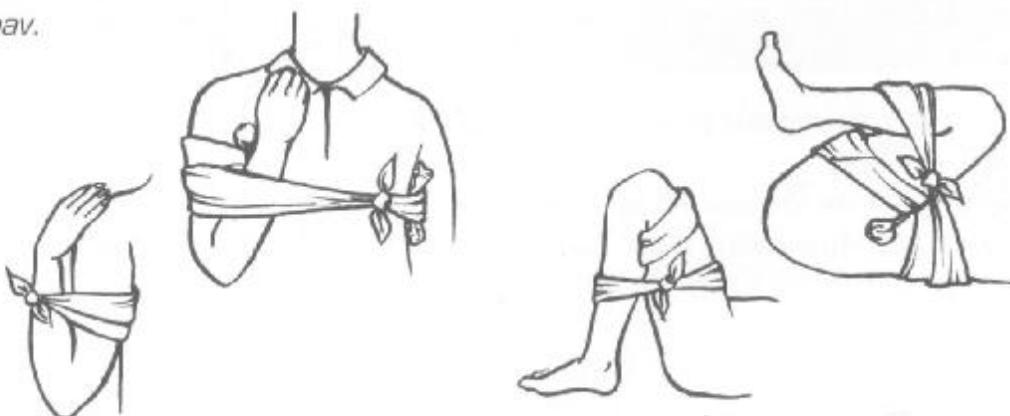
- Jei kraujuoja iš stambiju galūnių venų, kad jų kraujotaką nepatektų oro ir jis neužkimštų gyvybiškai svarbių kraujagyslių, pakelti galūnę galima tik užspaudus žaizdą.

3. Maksimalus galūnės sulenkimas (rankos sulenkimas per alkūnės sąnarj ir kojos sulenkimas per kelio sąnarj)

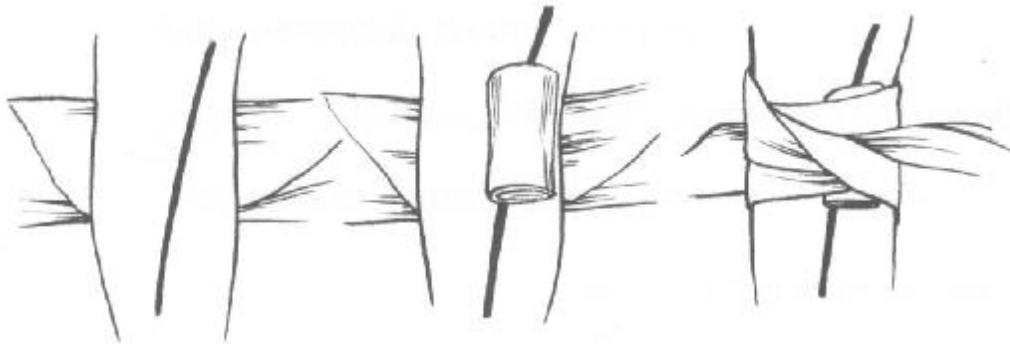
Šis būdas taikomas kraujavimo stabdymo pradžioje.

Visiškai sulenkus ranką per alkūnės sąnarj, kraujavimas sustoja arba sumažėja, jeigu sužeistas dilbis arba plaštaka, visiškai sulenkus koją per kelio sąnarj - pėda ar blauzda.

14 pav.

***Pastaba.** Dėl visuomenėje paplitusių krauju plintančių infekcijų (ŽIV, Hepatitai B, C, ir kt.), dirbdami su pacientu BŪTINAI naudokite pirštines.

15 pav.

4. Tvarstis.

Naudojamas nestipriam (kapiliariniam, silpnam veniniam) kraujavimui stabdyti . Ant žaizdos dedamas sterilus tvarstis ir aprišamas marle, skarele, audinio atraiža.

ŽINOTINA

- Tvarstant ir rišant mazgą stipriai nespausti, kad audiniuose nesutrikštų kraujotaka.
- Nerišti mazgo ant žaizdos.
- Būigus tvarstyti, jei tvarstis permirksta krauju, galima ranka jį prispausti prie žaizdos ir palaikti 5-10 minučių.

5. Spaudžiamasis tvarstis

Naudojamas stipresniams kraujavimui stabdyti (veniniam, arteriniam ar tuo atveju, jei paprastas tvarstis kraujavimo nesustabdo).

Ant sutvarstyto žaizdos dedamas ketas žaizdos dydžio daiktas (pvz., standžiai susuktas audinio ritinėlis) ir stipriai aprišamas. (15 pav.)

ŽINOTINA

- Mazgą riškite virš ritinėlio.
- Spaudžiamasis tvarstis yra geriausias kraujavimo stabdymo būdas, bet sutvarsčius netaisykingai, gali sutrikti aplinkinių audinių kraujotaka , todėl būtina nustatyti, ar audiniai arba galuonė žemiau sutverstymo vietos nebėla, nemėlynuoja, nešala, netirpsta.

6. Stambių kraujagyslių prispaudimas tipiniuose taškuose

Šis būdas taikomas kraujavimo stabdymo pradžioje. Trūkumas - reikalingi įgūdžiai.

Kraujavimo stabdymo būdų yra ir daugiau. Jie bus aprašomi aptariant konkrečius kraujavimo atvejus.

Atskiri kraujavimo stabdymo atvejai

GALVA

Kraujavimo veido srityje stabdymas

1. Prie kraujujančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
3. Jei kraujavimas nesustoja, dékite spaudžiamajį tvarstį, spauskite ranka.
4. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė, sédimoje padėtyje.

17 pav.

Kraujavimo iš nosies stabdymas

1. Pasodinkite.
2. Galvą laikykite tiesiai.
3. Nosies nugarėlę spauskite dviem pirštais.
4. Ant nosies dékite šaltį.
5. Jei kraujuoja iš priekinės nosies landos dalies, kraujavimą stabdykite tamponuojant išorinę nosies landą.
6. Kraujavimui tēsiantis, skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė sédimoje padėtyje.

Kraujavimo iš plaukuotosios galvos dalies stabdymas

1. Prie kraujujančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
3. Jei kraujavimas nesustoja, dékite spaudžiamajį tvarstį, spauskite ranka.
4. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė, sédimoje padėtyje.

KAKLAS

Nedidelio kraujavimo iš kaklo minkštujų audinių stabdymas

1. Prie kraujujančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, prispauskite ranka.
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė, sédimoje padėtyje. Rankos neatleiskite.

Kraujavimo iš stambiųjų kaklo kraujagyslių stabdymas

- 1. Skubiai prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną!!!**
- 2. Tik akimirką atleidę ranką, ant žaizdos dékite didelį standų sterilių tvarstį ir vėl skubiai prispauskite ranką!!!**
- 3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje. Rankos neatleiskite!!! Spauskite!!!**

KRŪTINĖ

Išorinio kraujavimo iš krūtinės stabdymas

- 1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.**
- 2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranką.**
- 3. Jei kraujavimas nesustoja, dékite spaudžiamaji tvarstį, spauskite ranką.**
- 4. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.**

Kraujavimo į krūtinės ląstos ertmę stabdymas

- 1. Pasodinkite!**
- 2. Jei galite skirkite deguonį, skysčių infuziją.**
- 3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą pusiau sėdimoje padėtyje!!!**

PILVAS

Išorinio kraujavimo iš pilvo srities stabdymas

- 1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.**
- 2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranką.**
- 3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje.**

Kraujavimo į pilvo ertmę stabdymas

- 1. Paguldykite!**
- 2. Jei galite skirkite deguonį, skysčių infuziją.**
- 3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje!!!**

RANKA

Kraujavimo iš pirštų ir plaštakos stabdymas

- 1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.**
- 2. Ant žaizdos dékite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranką.**
- 3. Sužeistą ranką sulenkite per alkūnę arba pakelkite.**
- 4. Jei kraujavimas nesustoja, ant plaštakos dékite spaudžiamaji tvarstį (spauskite ranką, pakelkite, sulenkite).**

5. Imobilizuokite.
6. Jei sužeidimas didelis, vežkite į gydymo įstaigą.

Kraujavimo iš dilbio stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dėkite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
3. Sužeistą ranką sulenkite per alkūnę arba pakelkite.
4. Jei kraujavimas nesustoja, dėkite spaudžiamajį tvarstį, (spauskite ranka, pakelkite, sulenkite).
5. Imobilizuokite.
6. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

Kraujavimo iš alkūnės lenkmens ir žasto stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dėkite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
3. Sužeistą ranką pakelkite.
4. Jei kraujavimas nesustoja, dėkite spaudžiamajį tvarstį, (spauskite ranka, pakelkite).
5. Imobilizuokite.
6. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

Kraujavimo iš pažasties stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dėkite sterilių tvarstį, ant jo - standų ritinėlį, prispauskite žastą prie sužeistojo krūtinės ir sutvarstykite (žr. 14 pav.).
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė, sėdimoje padėtyje.

Kraujavimo iš peties stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dėkite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą, jei leidžia paciento būklė, sėdimoje padėtyje. Rankos neatleiskite.

KOJA

Kraujavimo iš pėdos stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Paguldykite, koją pakelkite.
3. Ant žaizdos dėkite sterilių tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
4. Sužeistą koją sulenkite per kelį arba pakelkite.
5. Jei kraujavimas nesustoja, dėkite spaudžiamajį tvarstį (spauskite ranka, pakelkite, sulenkite).
6. Jei sužeidimas didelis, imobilizuokite ir vežkite į gydymo įstaigą.

Kraujavimo iš blauzdos stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Paguldykite, koją pakelkite.
3. Ant žaizdos dékite sterilų tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
4. Sužeistą koją sulenkite per kelj arba pakelkite.
5. Jei kraujavimas nesustoja, dékite spaudžiamajį tvarstį [spauskite ranka, pakelkite, sulenkite].
6. Imobilizuokite.
7. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

Kraujavimo iš pakinklio ir šlaunies stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Paguldykite, koją pakelkite.
3. Ant žaizdos dékite sterilų tvarstį, sutvarstykite, prispauskite ranka.
4. Jei kraujavimas nesustoja, dékite spaudžiamajį tvarstį [spauskite ranka, pakelkite, sulenkite].
5. Imobilizuokite.
6. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą!!!

18 pav.

Kraujavimo iš kirkšnies kraujagyslių stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos **skubiai** prispauskite pirštus arba delną!!!
2. Tik akimirką atleidę, ant žaizdos dékite didelį standų sterilų tvarstį ir vėl skubiai prispauskite ranka!!! (18 pav.)
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje. Rankos neatleiskite!!! Spauskite!!!

Kraujavimo iš tarpvietės ir sėdmenų stabdymas

1. Prie kraujuojančios vietos prispauskite pirštus arba delną.
2. Ant žaizdos dékite sterilų tvarstį, prispauskite ranka.
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje. Rankos neatleiskite.

SKAUSMO MALŠINIMAS

Skausmas - tai apsauginė atsakomoji organizmo reakcija į gyvybei ir sveikatai pavojingą veikimą. Stiprus skausmas sukelia kančią ir blogina nukentėjusiojo būklę, todėl jį reikia malšinti.

Geriausiai skausmą numalšinsite, jei:

- a) pirmąją pagalbą teiksite taisyklingai ir atsargiai;
- b) nukentėjusijį paguldysite ar pasodinsite patogiai;

- c) atsargiai kelsite ir nešite;
- d) nuraminsite ir nepaliksite be priežiūros;
- e) vešite tinkamu transportu.
- f) jei turite skirkite vaistų nuo skausmo.

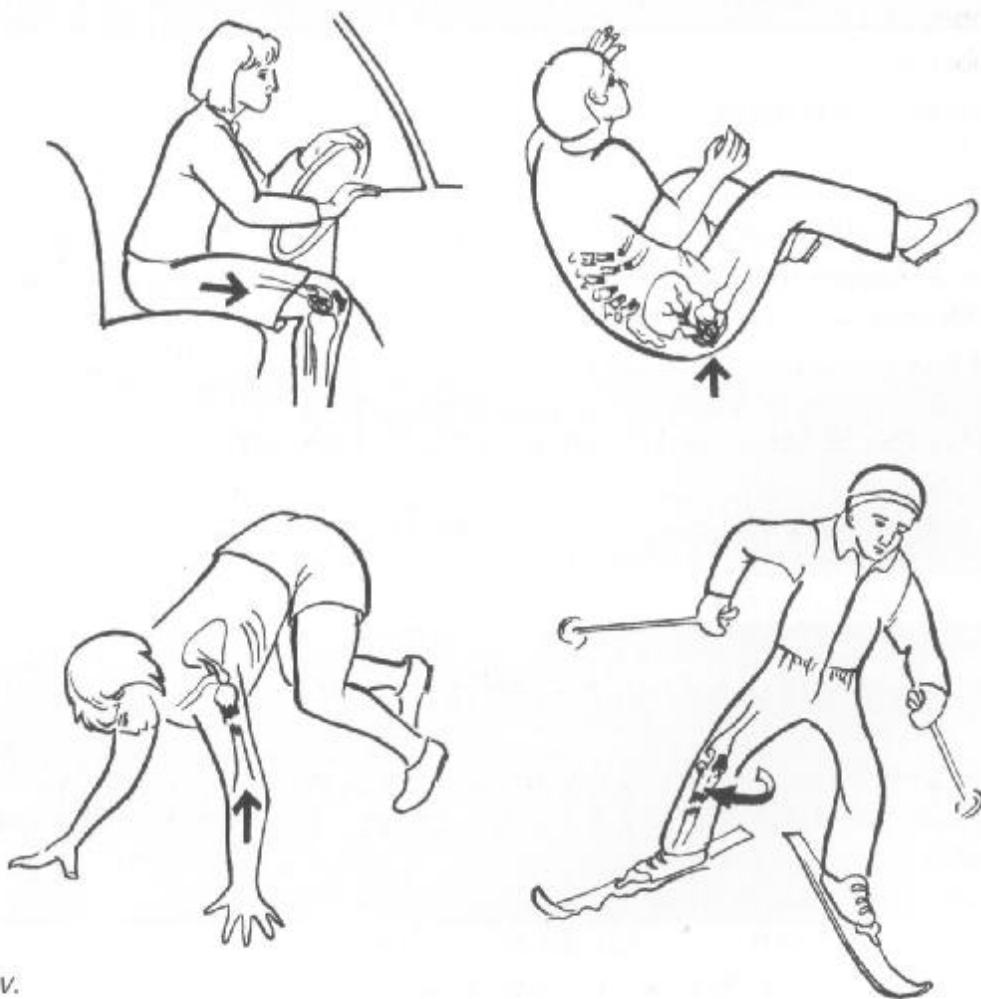
Pastaba. Duoti vaistų nuo skausmo draudžiama, jei yra uždaroji pilvo trauma ar įtariama, jog yra pilvo organų liga.

KAULŲ LŪŽIS, IŠNIRIMAS, PANIRIMAS. IMOBILIZACIJOS PRINCIPAI

Kaulo lūžis - kaulo vientisumo suardymas.

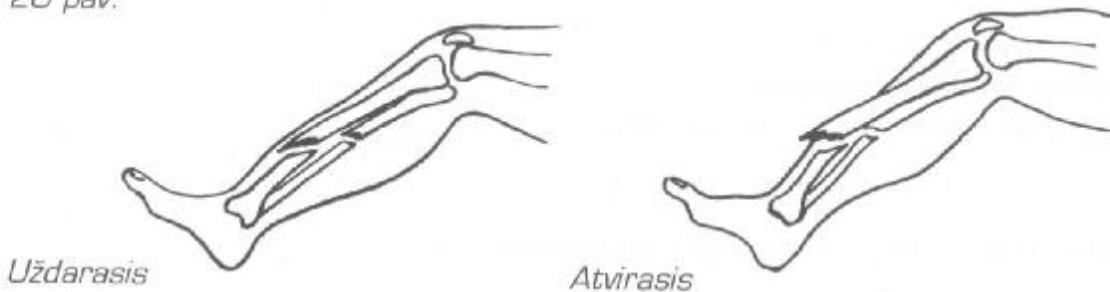
Kodėl kaulo lūžis pavojingas?

1. Stiprus skausmas.
2. Dėl galūnės kaulo lūžio sutrinka jos funkcija.
3. Lūžusio kaulo galai gali pažeisti kraujagysles, nervus, gyvybiškai svarbius organus.
4. Dėl kurių lūžių gali ištikti šokas, nukentėjęs gali mirti.

19 pav.

20 pav.

* Kaulo lūžis gali būti atvirasis ir uždarasis. Uždarasis lūžis - odos vientisumas lūžio vietoje lieka nepažeistas.

Atvirasis - lūžio vietoje pažeidžiama oda, atsiveria žaizda, iš kurios kartais kyšo lūžusio kaulo galai. Atvirasis lūžis pavojingesnis už uždarąjį, nes į žaizdą gali patekti infekcija.

Lūžio požymiai

1. Skausmas
2. Deformuota pažeistoji sritis (galūnė), nenatūrali jos padėtis, pakilęs ilgis.
3. Galūnės judrumas neįprastoje vietoje.
4. Patinimas lūžio vietoje.
5. Sutrikusi pažeistosios srities (galūnės) funkcija.
6. Lūžio vietoje jaučiamas ar girdimas traškėjimas.
7. Jeigu lūžis atvirasis - žaizda lūžusio kaulo srityje, kraujavimas, matomi lūžgaliai.

Išnirimas, panirimas

Sanarij sudaro sanariniai kaulų galai, sujungti sanario kapsule bei raiščiais. Veikiant stipriai jégai, sanario kapsulė ir raiščiai gali išsitempti ir plyšti. Vienas kaulas nuslysta nuo kito kaulo sanarinio paviršiaus. Tai vadinama išnirimu. Jei kaulas nuo kito kaulo sanarinio paviršiaus nenuslysta, tai vadinama panirimu.

Kodėl išnirimas ir panirimas pavojingas?

1. Stiprus skausmas.
2. Sutrikusi galūnės funkcija.

Išnirimo, panirimo požymiai

1. Skausmas.
2. Deformacija sanario srityje.
3. Sutrikusi galūnės funkcija.
4. Neįprasta galūnės padėtis.

21 pav.

TAISYKLĖS

1. Jei abejojate, ar tai lūžis (išnirimas, panirimas), laikykite, kad lūžis (išnirimas, panirimas).
2. Jtarus, jog yra lūžis, išnirimas, panirimas, draudžiama bandyti sudėti lūžgalius į vietą, išnirimą tempti!
3. Lūžus kaulams, panirus, išnirus nukentėjęs žmogus turi vykti ar būti vežamas į gydymo įstaigą.
4. Transportuoti nukentėjusį galima tik immobilizavus pažeistą sritį!

● Neimmobilizavus lūžusio kaulo, jo galai gali pažeisti kraujagysles, nervus, gyvybiškai svarbius organus, todėl žmogus gali mirti arba likti invalidas.

Imobilizacija - tai lūžio, išnirimo, panirimo jtvėrimas tokiu būdu, kad sužalota sritis nejudėtų.

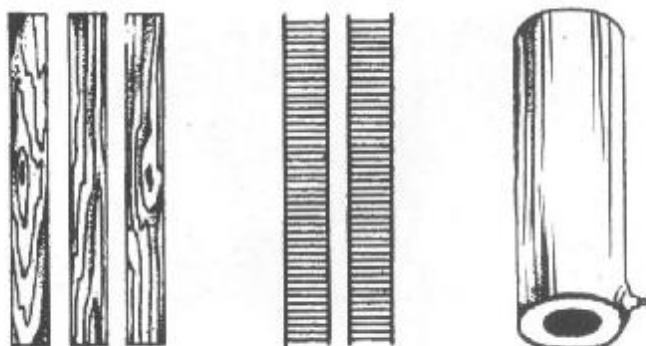
1. Immobilizuojant lūžį jveriami abipus lūžio esantys sąnariai.
2. Immobilizuojant sąnarį jveriamos abipus esančios kūno dalys.
3. Atskirais immobilizacijos atvejais galimi specialūs jtvėrimo būdai.
4. Naudojant standžius, kietus jtvarus, po jais būtina padėti paklotą.
5. Jtvaro negalima dėti ant žaizdos!

ŽINOTINA

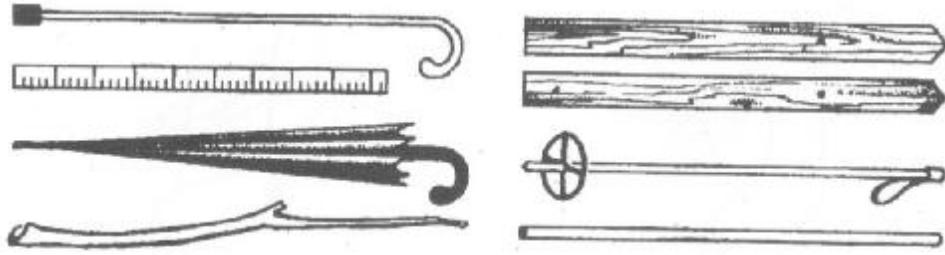
- Jei lūžis atvirasis, prieš immobilizaciją būtina sustabdyti kraujavimą ir sutvarstyti žaizdą. Lūžgalių atgal nekišti!

Immobilizacijos priemonės

Immobilizacijos priemonės, pritaikytos jverti atskiras kūno dalis, būna standartinės.

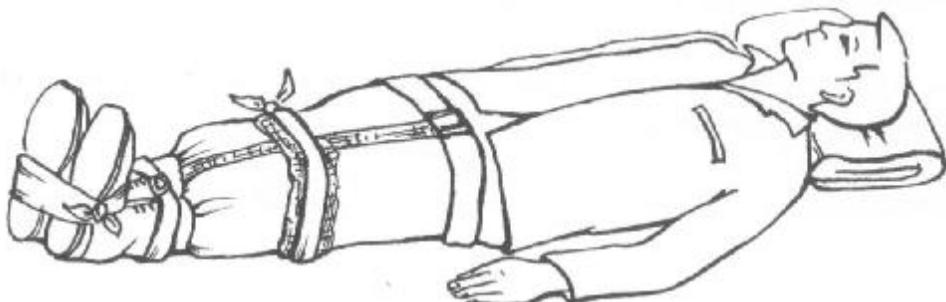
22 pav. Standartiniai - mediniai, Kramerio, pneumatinis - jtvvarai

23 pav. Nestandartinės imobilizacinių priemonės

Nestandartinės imobilizacijos priemonės - tai daiktai, kuriuos galima naudoti sužalotai kūno daliai įtvirtinti, pvz.: lentos, lazdos, surištos medžių šakelės, kartonas, batai, standžiai susukti laikraščiai ar žurnalai, drabužiai, patalynė ir t.t.. Pasirenkant nestandardinę priemonę, reikia nustatyti, ar ji tinka (forma, dydis, standumas) konkrečiam imobilizacijos atvejui.

Neturint jokių imobilizacijos priemonių, sužalota kūno dalis pritvirtinama prie sveikosios (24 pav.).

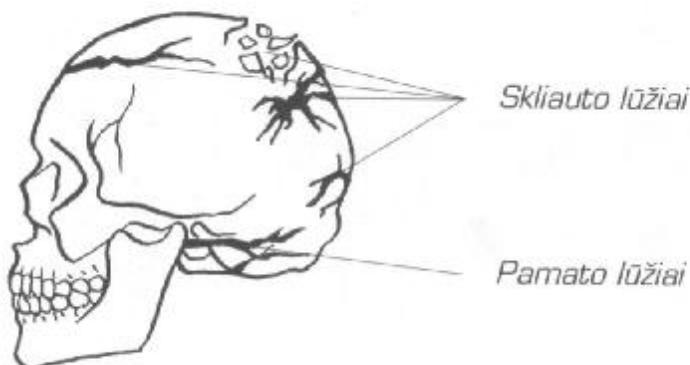
24 pav.

Pirmoji pagalba ir imobilizacija atskirais kaulų lūžio, išnirimo, panirimo atvejais

GALVA

Kaukolės skliauto lūžis

Atrodo kaip jspaudas, jduba, gali būti tik gumbas. Skauda.

25 pav.

Pirmoji pagalba

1. Paguldykite sužeistąjį. Suteikite ramybę. Mašinkite skausmą.
2. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje, galvą laikyti pakeltą 30–40° kampu.

Kaukolės pamato lūžis

Kad yra lūžis, galima įtarti, jei po traumos iš nosies ir ausų bėga skaidrus rausvas, kruvinas skystis.

Pirmoji pagalba

1. Paguldykite sužeistąjį. Suteikite ramybę. Mašinkite skausmą.
2. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje, galvą laikykite pakeltą 30–40° kampu.

Veido srities kaulų lūžis

Kad yra lūžis, galima įtarti, jei po traumos deformuoiasi veidas, atsiranda kraujosrūvų (mėlynių), gumbas. Skauda.

Pirmoji pagalba

1. Suteikite ramybę.
2. Mašinkite skausmą. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

Apatinio žandikaulio lūžis, išnirimas

Po traumos apatinis žandikaulis būna deformuotas, skauda, nukentėjusysis negali sukasti, išsižioti, jam sunku kalbėti.

Pirmaoji pagalba

1. Žandikaulį imobilizuokite: pariškite H formos tvarsčiu (apatinius jo galus suriškite viršugalvyje, viršutinius - pakaušyje žemiau ausų) arba juostos tvarsčiu, skarele (galus suriškite viršugalvyje).
2. Suteikite ramybę, malšinkite skausmą.
3. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą (**neguldykite ant nugaros**).

DUBUO

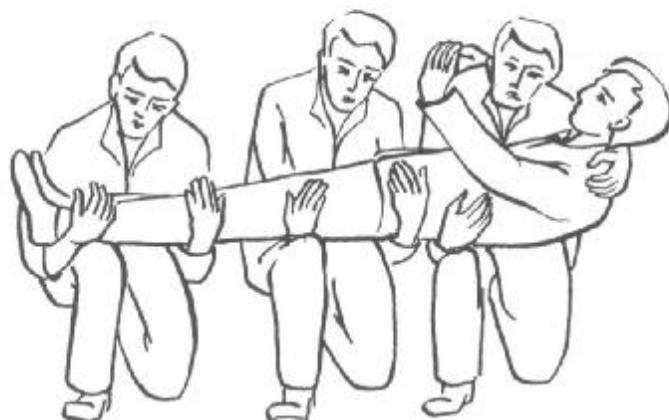
Dubens kaulų lūžiai

Dubens kaulų lūžiai yra pavojingi, nes gali būti pažeistos stambios kraujagyslės, nervai ir dubens organais. Jtarti, jog dubens kaulai lūžę, galima, jei:

- a) sumuštas ar suspaustas dubuo;
- b) skauda dubens srityje;
- c) sužeistasis negali atsistoti, krenta.

Pirmaoji pagalba

1. Nukentėjusį kalkite ne mažiau kaip trise (vienas žmogus turi prilaikyti dubenį). (31 pav.)
2. Ant imobilizavimo priemonės pagrindo (neštuvų, kūno ilgio ir pločio lentos, plokštės) ligonį guldykite ant nugaros.
3. Po nukentėjusiojo keliais pakiskite tinkamo dydžio ritinėlių (kojos turi būti pusiau sulenkotos).

31 pav.

32 pav.

4. Sužeistajį prireškite prie pagrindo taip, kad nejudėtų liemuo, dubuo ir kojos.
5. Malšinkite skausmą. Nukentėjusį transportuokite tik immobilizavę ir tik gulintį (32 pav.).

KRŪTINĖ

Šonkaulių ir krūtinkaulio lūžiai

Šonkauliai ir krūtinkaulis gali būti lūžę, jei po traumos (smūgio, suspaudimo) atsiranda skausmas, patinimas, traškėjimas.

Pirmaoji pagalba

1. Malšinkite skausmą.
2. Jei arba, jog šonkauliai ar krūtinkaulis gali būti lūžę, reikia kreiptis į gydymo įstaigą.

RANKA

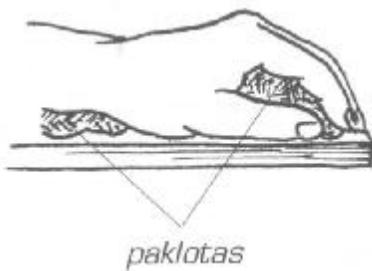
Plaštakos kaulų lūžis, išnirimas ir panirimas (pirštų bei riešo sąnariai)

Pirmaoji pagalba

1. Nuimkite nuo sužeistosios rankos žiedus, apyrankes, laikrodį ir atiduokite juos nukentėjusiajam.
2. Išvarę dėkite nuo pirštų galų iki alkūnės. (33 pav.)
3. Ranką pariškite.
4. Malšinkite skausmą.
5. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

33 pav.

Dilbio kaulų lūžis, išnirimas, panirimas (alkūnės sąnarys)

Pirmaoji pagalba

1. Nuimkite nuo sužeistosios rankos žiedus, apyrankes, laikrodį ir atiduokite juos nukentėjusiajam.
2. Immobilizuokite ranką nuo pirštų galų iki peties.

34 pav.

35 pav.

3. Ranką pariškite (34 pav.).

4. Malšinkite skausmą.

5. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

Žastikaulio lūžis, išnirimas, panirimasis

Pirmaoji pagalba

1. Jtverkite ranką nuo pirštų galų iki kito peties sąnario.

2. Ranką pariškite ir priiriškite prie liemens (35 pav.).

3. Malšinkite skausmą.

4. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

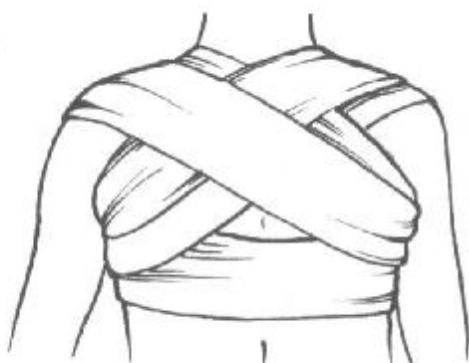
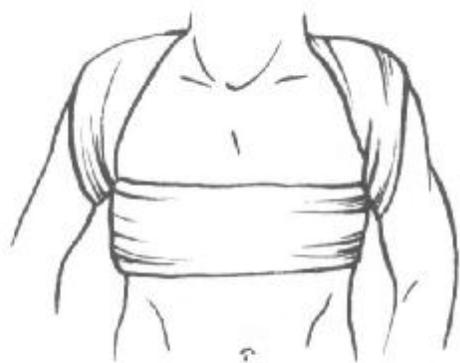
Raktikaulio lūžis, išnirimas

Pirmaoji pagalba

1. Jtverkite abu maksimaliai atloštus pečius, surišdami aštuoneto formos tvarsčiu. (36 pav.)

2. Malšinkite skausmą.

3. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

36 pav.

Mentės lūžis

Mentė gali būti lūžusi, jei po smūgio (pvz., gumine lazda) į mentės sritį atsiranda skausmas, patinimas, girdždėjimas sumušimo vietoje. Nukentėjusysis negali pakelti rankos.

Pirmoji pagalba

1. Pariškite ir pririškite ranką prie liemens.
2. Malšinkite skausmą.
3. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

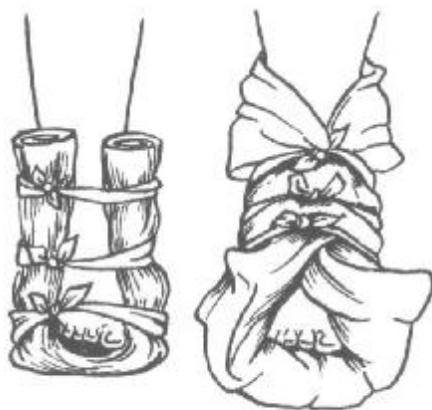
KOJA

Pėdos kaulų lūžis, išnirimas, panirimas (pirštų ir čiurnos sąnariai)

Pirmoji pagalba

1. Jtvarą dėkite nuo pirštų galų iki pakinklio.
2. Jei nėra jtvaro, imobilizuokite, atlenkę pėdą stačiu kampu (aštuoneto formos tvarsčiu), ar nestandartinėmis priemonėmis. (37 pav.)
3. Malšinkite skausmą.
4. Kreipkitės į gydymo įstaigą.

37 pav.

Blauzdos kaulų lūžis, išnirimas, panirimas (kelio sąnarys)

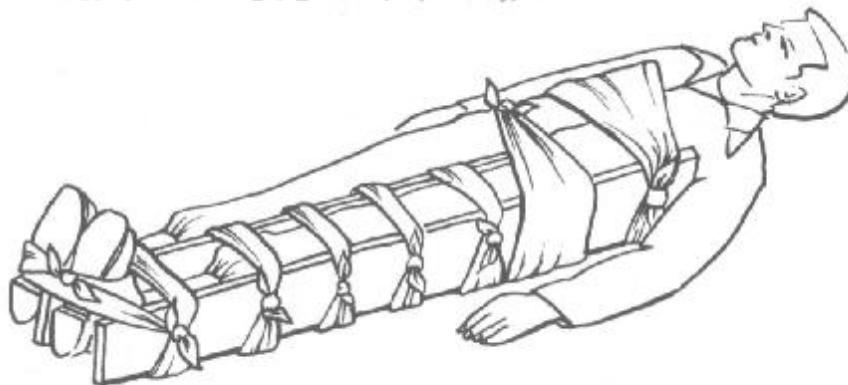
Pirmoji pagalba

1. Jtvarą dékite nuo pirštų galų iki viršutinio šlaunies trečdailio. (38 pav.)
2. Jei neturite jtvaro, sužeistą koją pririškite prie sveikosios.
3. Malšinkite skausmą.
4. Vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje.

Šlaunikaulio lūžis, išnirimas (klubo sąnarys)

Pirmoji pagalba

1. Vieną jtvarą dékite nuo kulno iki pažasties, kitą - nuo kulno iki kirkšnies. Jtvarus tarpusavje suriškite (žr. 39 pav.).
2. Jei nėra jtvarų, sužeistą koją pririškite prie sveikosios (žr. 24 pav.). Nukentėjusiji kelkite trise, paguldykite ant transportavimo priemonės ir prie jos pririškite.
3. Malšinkite skausmą.
4. Vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje.

39 pav.

ŽAIZDOS

Žaizda - tai odos, gleivinės arba organų vientisumo pažeidimas. Kiekvienai žaizdai būdinga kraujavimas ir skausmas.

Kodėl žaizdos pavojingos?

1. Per žaizdą į audinius gali patekti infekcija.
2. Nukentėjusysis gali nukraujuoti.
3. Dėl žaizdos gali sutrikti kūno dalies ar organo funkcija.
4. Gali ištikti šokas.
5. Sužeistas gali mirti ar likti invalidas.

Žaizdos gali būti pjautinės, kirstinės, durtinės, šautinės, muštinės, kastinės, plėštinės

1. Pjautinės žaizdos

Padaromos aštriausiai pjaunamaisiais daiktais. Žaizdų kraštai lygūs, stipriai kraujuoja, nes aštriu daiktu perpjautos kraujagyslės lieka atviros.

2. Kirstinės žaizdos

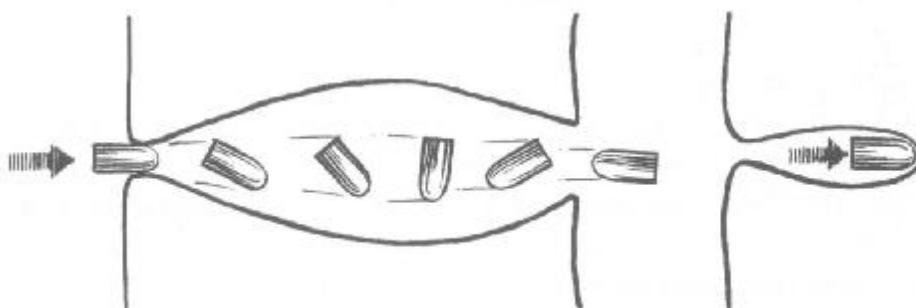
Padaromos kertamaisiais įrankiais. Gali būti gilių ir stipriai kraujuoti.

3. Durtinės žaizdos

Padaromos smailais duriamaisiais daiktais. Durtinė žaizda nedidelė, bet gili. Ji gali būti labai pavojinga, nes giliai pažeidžiama stambios kraujagyslės, nervai, gyvybiškai svarbūs organai. Durtinės žaizdos yra pavojingos, nes jos mažiau kraujuoja į išorę ir neišsipluna, todėl galima infekcija.

4. Šautinės žaizdos

Padaromos šaunamaisiais ginklais. Gali būti viena arba dvi angos: jėjimo ir išėjimo. Jėjimo anga maža, išėjimo didesnė, plėštais kraštais. Tarp angų - žaizdos kanalas, kuris ne visada būna tiesus. Aplink kanalą esantys audiniai dėl kulkos sutrenkimo vėliau apmiršta. Šautinė žaizda visada pavojinga, nes yra giliai pažeidžiama stambios kraujagyslės, nervai, gyvybiškai svarbūs organai, patenka infekcija.

40 pav.

5. Muštinės žaizdos

Padaromos kietais bukais daiktais. Jos kraštai būna nelygūs, suspausti, mažai gyvybingi.

6. Kastinės žaizdos

Atsiranda įkandus gyvūnams. Žaizdų kraštai būna nelygūs, įvairios formos, kuri priklauso nuo dantų. Šios žaizdos beveik visada supūliuoja. Įkandus pasiutusiam gyvūnui, galima susirgti pasiutlige.

7. Plėštinės žaizdos

Padaromos įvairiais didele jėga veikiančiais daiktais. Jos pasitaiko geležinkelio, gatvės, žemės ūkio nelaimingų atsitikimų metu ir kt. Žaizdos kraštai nelygūs, išdraskyti lopais, oda ir audiniai gali būti plačiai atplešti. Žaizda pavojinga, nes ją visada patenka infekcija, blogai gyja.

Pirmoji pagalba

1. Apnuoginkite sužeistą sritį, nustatykite, kokia yra žaizda.
2. Sustabdykite kraujavimą.
3. Sutvarstykite.
4. Malšinkite skausmą.
5. Jei žaizda pavojinga (arba įtariama, kad pavojinga), nukentėjusiji skubiai gabenkite į gydymo įstaigą.

Tvarstymas

Tai toks pirmosios pagalbos būdas, kai panaudojant įvairią tvarsliavą (marlę, sterilius ir nesterilius tvarsčius, pleistrą, tvarstomąsių skareles ar parankines priemones) yra uždengiama žaizda (41 pav.).

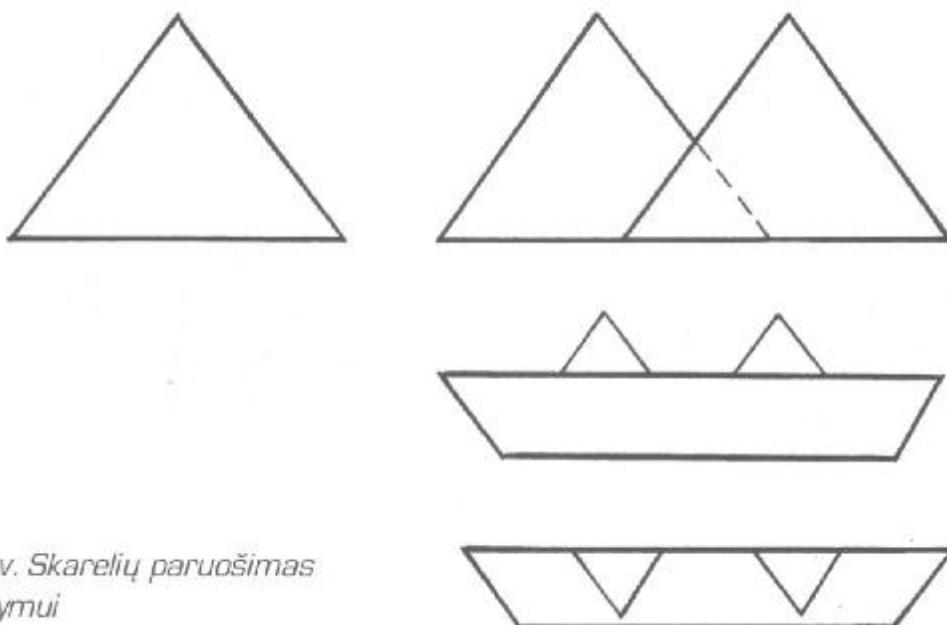
Kodėl reikia sutvarstyti?

2. Sustabdomas kraujavimas.
3. Sumažėja skausmas.
4. Nukentėjusysis apsaugomas nuo galimo šoko, mirties.

Tvarstymo būdai

Prieš tvarstymą, žaizdos kraštus reikėtų nuvalyti (bet į žaizdą nepilti!) dezinfekuojamaisiais skysčiais (spiritu, jodo tirpalu). Žaizdą galima plauti tik specialiais (3% vandenilio peroksidu, vaneniniu jodo tirpalais arba steriliu furacilino tirpalu), negalima barstyti jokiais milteliais, tepti tepalu). Po to ją reikia uždengti sterilia marle, tvarsčiu (tiesiai ant žaizdos negalima dėti vatos, nesterilaus tvarsčio) ir sutvarstyti.

Skirtingos kūno vietos tvarstomos įvairiaisiais būdais.

41 pav. Skarelių paruošimas tvarstymui

Bendrieji tvarstymo principai

1. Tvarstis turi dengti visą žaizdą arba sužalotą plotą.
2. Jis turi atitikti savo paskirtį (stabdyti kraujavimą, spausti, immobilizuoti).
3. Tvarstis turi gerai laikytis, nesmukti.
4. Jis neturi trikdyti sveikų audinių kraujotakos.
5. Tvarstis neturi riboti sveikų kūno dalij funkcijos, išskyrus atvejus, kai jos atlieka itvaro funkciją.

Pagrindiniai tvarstymo būdai

1. ŽIEDINIS TVARSTIS

Tvarstis apie kūno dalį vyniojamas žiedais. Kiekviena nauja vija visiškai uždengia prieš tai einančią. Žiediniu tvarsciu tvarstoma kakta, kaklas, riešas, juo pradedamas visų kitų rūsių tvarstymas.

2. SPIRALINIS TVARSTIS

Tvarstis vyniojamas spirale, kiekviena nauja vija dengia dalį prieš tai einančios vijos. Šis tvarstis naudojamas pailgoms kūno dalims tvarstyti.

3. KRYŽMINIS (AŠTUONETO FORMOS) TVARSTIS

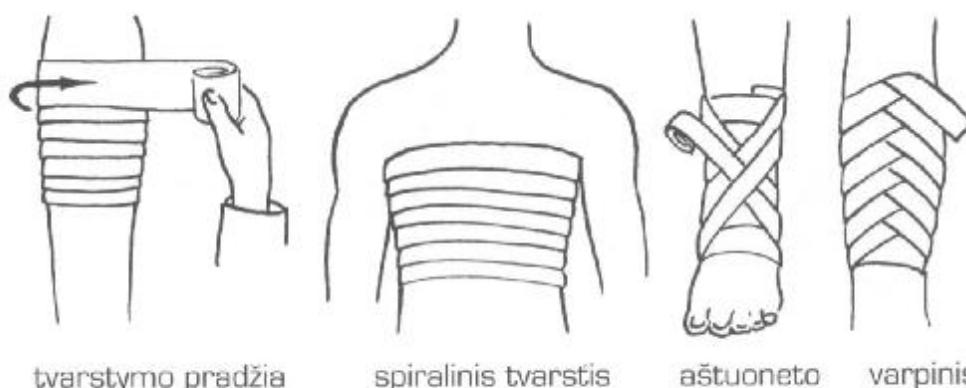
Tvarstis panašus į skaitmenį "8". Tai dvi viduryje susikryžiuojančios kilpos, kurios gali būti vienodo arba skirtingo dydžio. Šis tvarstis tinkta nelygioms kūno dalims, sąnariams tvarstyti.

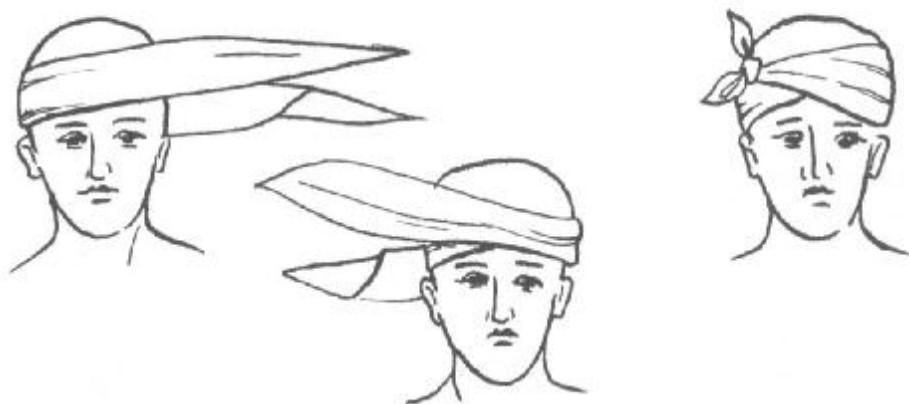
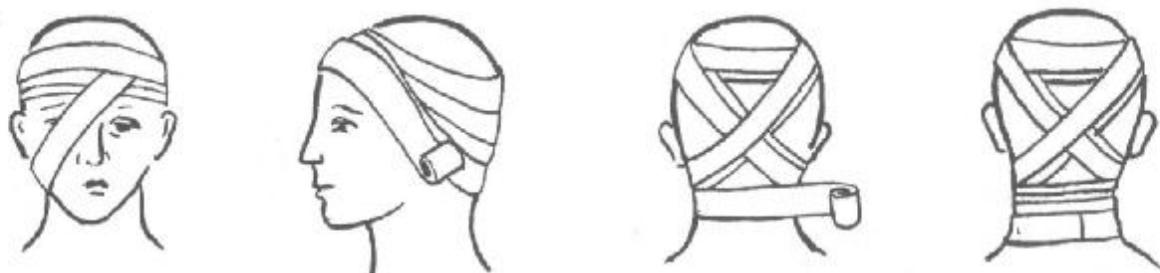
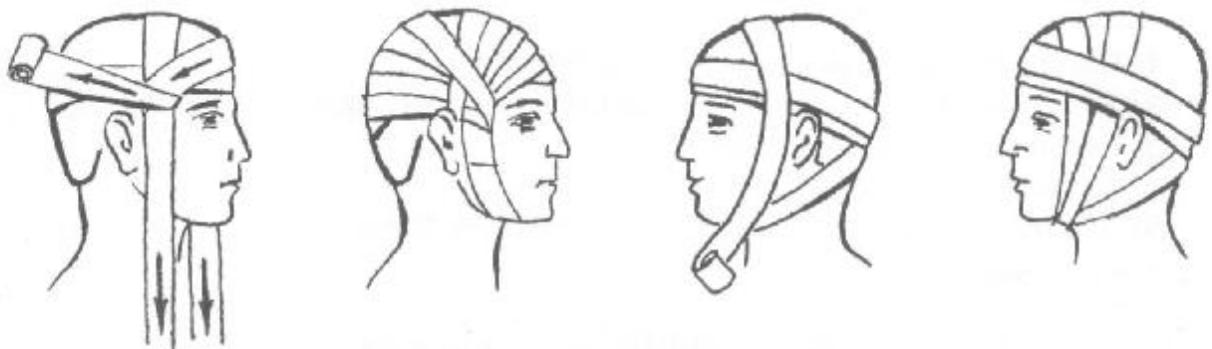
4. VARPINIS TVARSTIS

Tvarstis vyniojamas spirale, kiekviena nauja vija dengia dalį prieš tai einančios vijos ir perlenkiama. Šis tvarstis naudojamas pailgoms nevienodo storio kūno dalims tvarstyti.

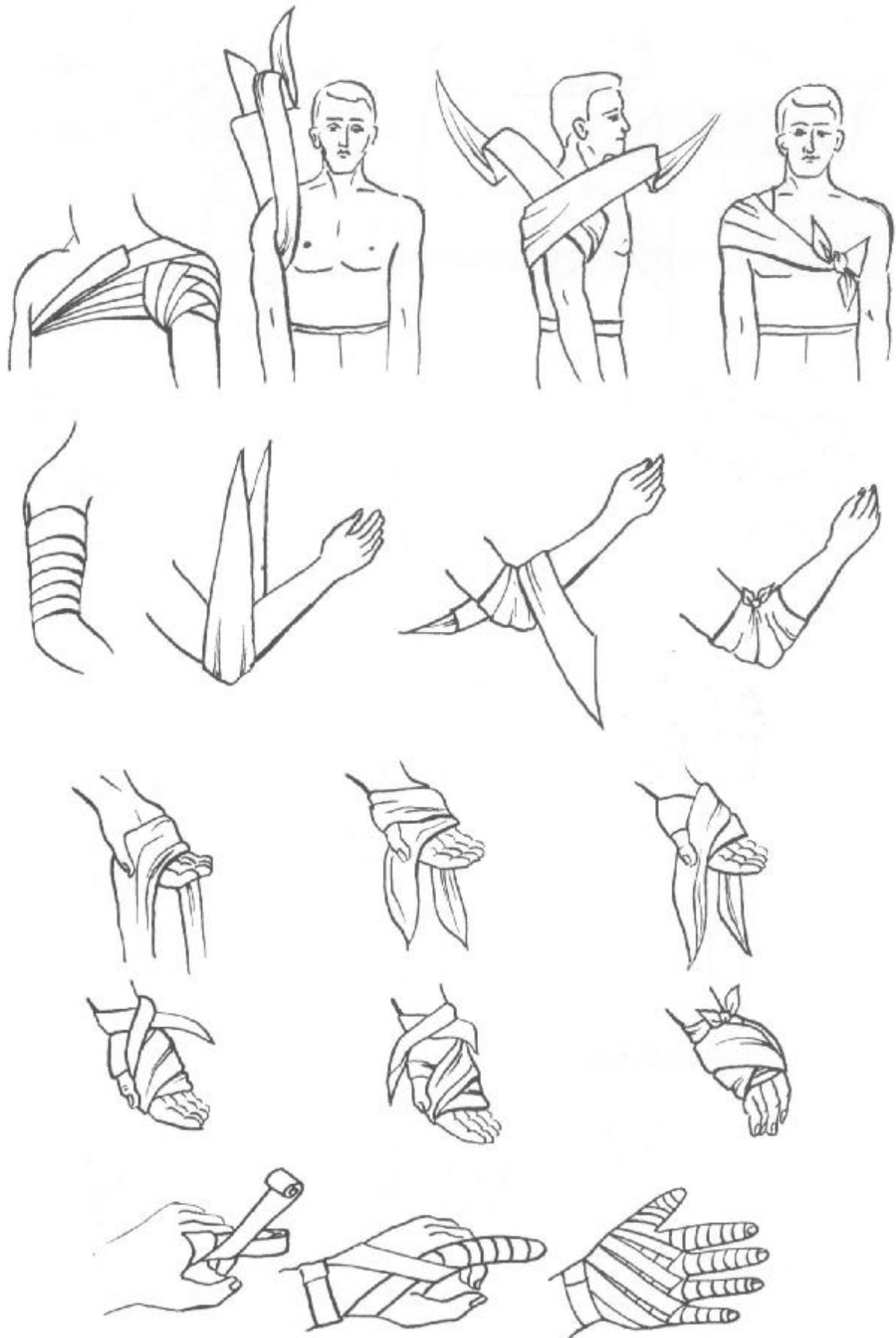
5. YRA IR SPECIALIŲ GALVOS, AKIES, AUSIES, NOSIES, KRŪTINĖS, PIRŠTŲ IR PLAŠTAKOS, NUTRAUKTOS GALŪNĖS BIGĖS IR KITŲ TVARSTYMO BŪDŲ (43, 44, 45 pav.)

Gerai sutvarstyti jmanoma, tik praktiškai išmokus tvarstyti jvairiais būdais ir atskirų kūno dalij tvarstymą!

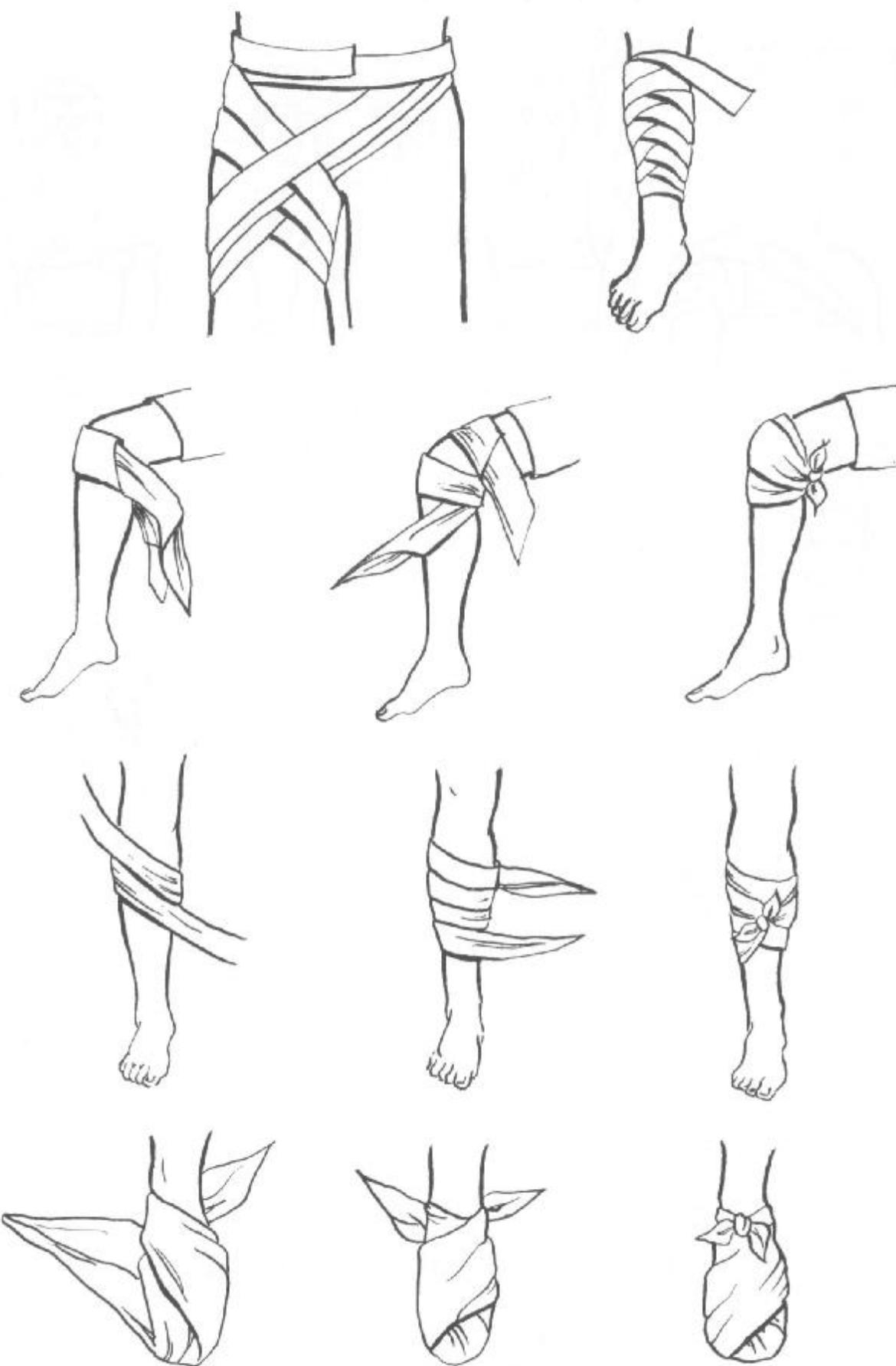

43 pav. Galvos, akių, ausių, kaklo tvarstymas

44 pav. Peties, žasto, alkūnės, dilbio, plaštakos, pirštų tvarstymas

45 pav. Klubo, šlaunies, kelio, blauzdos, pėdos tvarstymas

YPATINGU ŽAIZDŲ TVARSTYMAS

KIAURINĖ KRŪTINĖS ŽAIZDA

Kodėl kiaurinė krūtinės žaizda pavojinga ?

Ikvepiant ir iškvepiant slėgis krūtinės ląstoje, palyginti su išoriniu, būna didesnis arba mažesnis. Pažeidus krūtinės ląstos sieną, per žaizdą į ją patenkantisoras gali suspausti plautį, todėl žmogus ima dusti ir gali mirti.

Pirmaoji pagalba

1. Kiaurinę krūtinės ląstos žaizdą skubiai uždenkite oro nepraleidžiančia medžiaga, pvz., polietileno plėvele, klijuote, pleistru, guma ir kt. Jos plotas turi būti didesnis už žaizdos plotą ir dengti kraštus. Šią medžiagą dėkite tiesiai ant žaizdos.
2. Hermetiška medžiaga uždengtą žaizdą standžiai sutvarstykite, vieną kampą palikdami laisvą.
3. Malšinkite skausmą. Sužeistajį skubiai vežkite į gydymo įstaigą pusiau sėdimoje padėtyje.

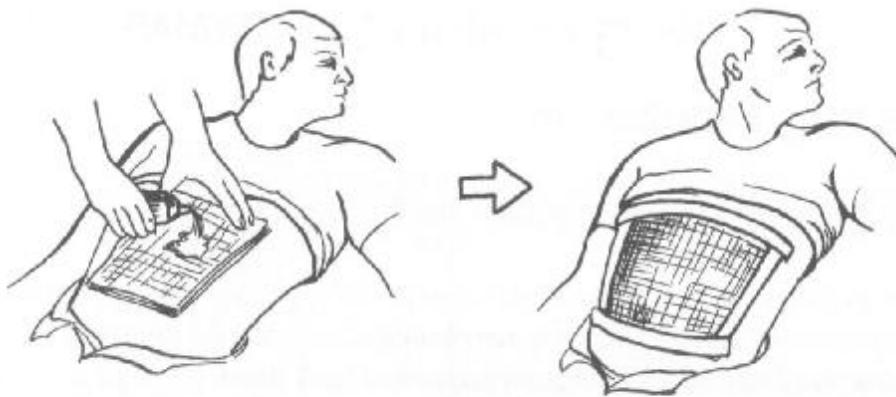
46 pav.

KIAURINĖ PILVO ŽAIZDA, VIDAUS ORGANŲ IŠKRITIMAS

Jei kiaurinė pilvo žaizda didoka, gali iškristi vidas organai (pvz., žarnos).

Pirmaoji pagalba

1. Sužeistajį nuraminkite ir paguldykite, kojas pusiau sulenkite per kelius.
2. Nekiškite iškritusių organų atgal į pilvo ertmę!!!
3. Iškritusius organus ir žaizdą uždenkite steriliu tvarsčiu, jei jo neturite - švariu medvilniniu audiniu. Jis turi dengti visus iškritusius organus ir žaizdą. Uždėtą tvarstį arba audinį sudrékinkite steriliu 0,9% Natrio chlorido tirpalu arba švariui vandeniu. Nepilkite kitų skyścių!!!

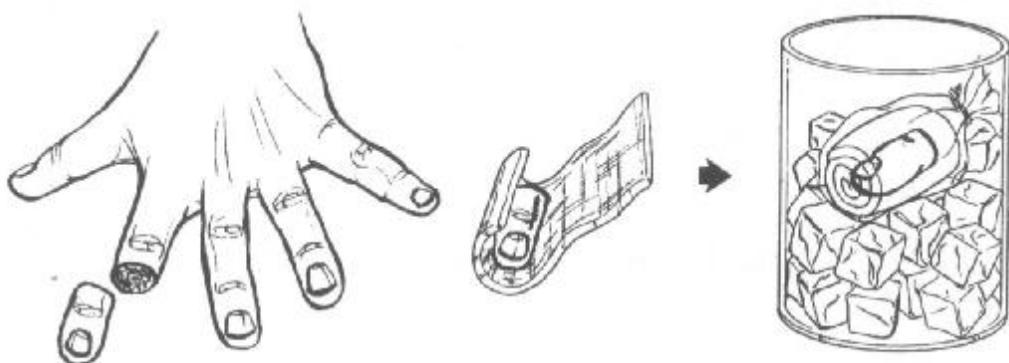

47 pav.

4. Sužeistajį kelkite tik kartu su iškritusiais organais.
5. Neduokite nukentėjusiajam gerti ir valgyti!!!
6. Malšinkite skausmą. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje, sužeistojo kojas pusiau sulenkę per kelius.

PIRMOJI PAGALBA, KAI NUTRAUKIAMOS KŪNO DALYS

1. Sustabdykite kraujavimą, sutvarstykite žaizdą.
2. Nutrauktą kūno dalį dėkite į polietileninį maišelį, sandariai užriškite. Šį maišelį dėkite į kitą maišelį ar indą su ledais ar labai šaltu vandeniu. Viską suvyniokite į antklodę, storą megztinį ar kitą šilumą gerai izoliuojantį audinį (48 pav.). Malšinkite skausmą.
3. Skubiai kvieskite GMP, skubiai gabenkite nukentėjusiji kartu su nutraukta kūno dalimi į Vilniaus universitetinės "Raudonojo kryžiaus" ligoninės Mikrochirurgijos skyrių (Žygimantų g.3, tel. 8-5 2619993) arba KMUK Plastinės chirurgijos skyrių (Eivenių g. 2, Kaunas, tel. 8-37 326708).

48 pav.

S U M U Š I M A S

Sumušimas - tai trauma, po kurios nelieka arba lieka nežymių kūno paviršiaus pažeidimo požymių (mėlynių, nubrozdinimų).

Kodėl sumušimas pavojingas?

1. Kadangi kūno paviršius lieka nepažeistas, sunku nustatyti giliau esančių pažeidimų pobūdį.
2. Giliau esantys pažeidimai - tai:
  - 2.1. vidaus organų (pvz., kepenų, blužnies, žarnų) plyšimas;
  - 2.2. raumenų plyšimas;
  - 2.3. vidinis kraujavimas, trūkus kraujagyslėms ar organams;
  - 2.4. kraujo išsiliejimas į vidines akies kameras, tinklainės atšokimas;
  - 2.5. galvos smegenų sumušimas, sutrenimas, sukrėtimas.

ŽINOTINA

- Visais atvejais, kai stipriai susimušus lieka stiprus skausmas, atsiranda organų pažeidimo, vidinio kraujavimo požymiu, pykina, nukentėjės vermis, praranda sąmonę, sutrinka rega ar atsiranda kitų neįprastų požymiu, būtina skubiai kreiptis į gydymo įstaigą.

NUDEGIMAS

Nudegimas atsiranda dėl aukštos temperatūros (ugnies, karštų skysčių, garų, jkaitusių daikų) poveikio. Taip pat ji gali sukelti ultravioletiniai (saulės, kvarco lempos), ionizuojantys spinduliai, cheminės medžiagos, elektros srovė, žaibas.

Nudegimas gali būti išorinis (odos, akių) ir vidinis (stemplės, kvépavimo takų).

Kodėl nudegimas pavojingas?

1. Stiprus skausmas.
2. Gali atsirasti žaizdų, į organizmą patekti infekcija
3. Dėl nudegimo žmogus gali likti invalidas.
4. Jei nudegimas didelis ir gilus, žmogus gali mirti.

Nudegimo laipsniai

Pirmasis laipsnis - odos paraudimas (pvz., nudegimas saulėje).

Antrasis laipsnis - pūslės (pvz., nusiplikius karštu vandeniu).

Trečiasis laipsnis - pažeidžiami gilesni odos sluoksniai, atsiranda žaizdų.

Ketvirtasis laipsnis - audinių suanglėjimas.

PIRMOJI PAGALBA TERMINIO NUDEGIMO ATVEJU

1. Nutraukite aukštos temperatūros poveikį.
2. Nudegusių vietų skubiai šaldykite (šaltu vandeniu 10–20 min.). Šaldykite nenutraukę drabužių nuo nudegusios kūno vietas!

3. Apnuoginkite nudegusią vietą, uždenkite steriliu tvarsčiu, sutvarstykite.
4. Malšinkite skausmą.
5. Jeigu skausmas stiprus, nudegimas gilus, nudegė didelis odos plotas, veidas, akys, kvėpavimo takai, ryklė ir giliau, tarpvietė, pakilo kūno temperatūra, skubiai, vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.

PIRMOJI PAGALBA CHEMINIO NUDEGIMO ATVEJU

Nudegus rūgštimi

1. Skubiai gausiai plaukite nudegusią vietą vandeniu (geriausia tekančiu). Saugokite savo rankas!
2. Apnuoginkite nudegusią vietą, uždenkite steriliu tvarsčiu, sutvarstykite.
3. Malšinkite skausmą. Skubiai vykite, vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.

Nudegus šarmu

1. Skubiai nusausinkite aplietą vietą, nubraukite sausą šarmą nuo kūno paviršiaus. Saugokite savo rankas!
2. Skubiai gausiai plaukite nudegusią vietą vandeniu (geriausia tekančiu).
3. Apnuoginkite nudegusią vietą, uždenkite steriliu tvarsčiu, sutvarstykite.
4. Malšinkite skausmą. Skubiai vykite, vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.

PIRMOJI PAGALBA NUDEGUS ELEKTROS SROVE, PAVEIKUS ŽAIBUI

1. Būkite atsargūs. Nesilieskite prie elektros srovės šaltinio, nelieskite nukentėjusiojo, jei nesate įsitikinę, kad tai saugu!
2. Apnuoginkite nudegusią vietą, uždenkite steriliu tvarsčiu, sutvarstykite.
3. Malšinkite skausmą. Skubiai vykite, vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Neplėskite drabužių nuo nudegusių vietas, jei jie prilipę. Steriliu tvarstį dėkite ant jų.
- Nepradurkite pūslų.
- Netepkite nudegusių vietas kremu, tepalu.
- Nedėkite ant nudegusių vietas ledo.
- Netvarstykite veido ir tarpvietės.
- Nudegus akis, visada reikia skubiai gausiai plauti tekančiu vandeniu (15-20 min.).
- Jei nudegė kvėpavimo takai, burna, ryklė, stempelė, visada skubiai vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.
- Jei nežinote, kokia cheminė medžiaga nudegino, visada skubiai gausiai plaukite tekančiu vandeniu.

PERKAITIMAS (ŠILUMOS SMŪGIS)

Perkaitimas - tai organizmo būklė, kai sutrinka kūno temperatūros reguliacija ir pakyla kūno temperatūra.

Perkaistama, kai:

- a) aukšta aplinkos temperatūra;
- b) didelė santykinė oro drėgmė;
- c) patalpos nevėdinamos;
- d) didelis fizinis krūvis.

Greičiau perkaista nutukę, pavargę, neištvermingi, vaikai ir senyvi žmonės.

Kodėl perkaitimas pavojingas?

Perkaitimo požymiai atsiranda staiga. Pakilus kūno temperatūrai - dažniausiai kai ji būna didesnė negu +40°C, atsiranda galvos skausmai, mieguistumas, žiovulys, sutrinka pusiausvyra, kalba tampa nerįšli. Veidas parausta, padažnėja pulsas (110-160 kartų per min.) ir kvėpavimas (pastarasis būna paviršutinis, įkvepiama daugiau kaip 20 kartų per minutę). Jei kūno temperatūra pakyla dar daugiau (būna didesnė kaip +41°C) ir tokia būklė užsitiesia, žmogus netenka sąmonės ir gali mirti.

Pirmaoji pagalba

1. Skubiai išneškite nukentėjusijį iš karštos aplinkos!
2. Paguldykite pavėsyje, vėsioje aplinkoje.
3. Atsagstykite drabužius (atsekite apykaklę).
4. Vėdinkite (vėduokle, ventilatoriumi).
5. Nukentėjusijį šaldykite: ant kūno dėkite sudrėkintą +37°C vandenye paklodę, rankšluostį, ant stambiu kraujagyslių (kaklo, pažastų, kirkšnies) dėkite kelis šaltus kompresus, ledų.
6. Jei nukentėjusysis sąmoningas, duokite gerti vandens.
7. Vežkite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- J šaltą vandenį nardinti visą kūną negalima!

SAULĖS SMŪGIS

Saulės smūgis - tai galvos smegenų pažeidimas, tiesiogiai veikiant saulės spinduliams nepridengtą galvą.

Kodėl saulės smūgis pavojingas?

Saulės spinduliams tiesiogiai krintant ant nepridengtos galvos ir sprando, dirginami galvos smegenų dangalai, pakyla galvos smegenų temperatūra, todėl ima trikti

galvos smegenų funkcija. Galvą skauda, spengia ausyse, pykina, žmogus vemia, suglemba, netenka sąmonės ir gali mirti.

Pirmaoji pagalba

1. Skubiai neškite nukentėjusį į pavėsi.
2. Ant galvos dėkite šaltą kompresą (sudrėkintą vandenye rankšluostį).
3. Vėdinkite (vėduokle ar ventilatoriumi).
4. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Dažnai perkaitimas ir saulės smūgis ištinka kartu. Tokiais atvejais šaldykite nukentejusiojo galvą ir teikite tokią pirmąją pagalbą kaip perkaitus.

NUŠALIMAS

Nušalimas atsiranda dėl šalčio poveikio. Jis priklauso nuo aplinkos temperatūros, drėgmės, véjuotumo, laiko.

Veikiant šalčiu kūno dalij, siaurėja kraujagyslės, blogėja audinių mityba. Atsiranda skausmas. Oda pabaļa, pamėlynuoja. Skausmas išnyksta. Audiniai apmiršta.

Kodėl nušalimas pavojingas?

1. Stiprus skausma.
2. Gali atsirasti žaizdų, į organizmą patekti infekcija.
3. Dėl nušalimo žmogus gali likti invalidas.

Nušalimo laipsniai

Pirmasis laipsnis - nušalus vieta pabalusi, atšildžius lieka rausva dėmė.

Antrasis laipsnis - nušalus vieta pabalusi, atšildžius atsiranda pūslių.

Trečiasis laipsnis - nušalus vieta pabalusi, pamélusi ("marmurinė"), oda nepaslanki. Atšildžius atsiranda kraujingų pūslių, žaizdų.

Ketvirtasis laipsnis - nušalusios kūno dalys, audiniai apmiršta.

Pirmaoji pagalba

I LAIPSNIO NUŠALIMAS

1. Nušalusią kūno dalį atšildykite +40° C temperatūros vandenye (nosj, ausis, skruostus - kambario temperatūros aplinkoje).
2. Duokite gerti šiltų skysčių.

ŽINOTINA

- Nušalusios vietos netrinkite, nekiškite į karštą vandenį. Jei šildant atsiranda pūsliai, toliau nešildykite, pagalba teikite tokią, kaip tuo atveju, kai yra II-IV laipsnio nušalimas.

II-IV LAIPSNIO NUŠALIMAS

1. Duokite gerti šiltų skysčių.
2. Nušalusią vietą uždenkite steriliu tvarsčiu, sutvarstykite.
3. Sutvarstyta kūno dalį susukite į minkštą storą audinį (pvz., antklodę, megztinį). Malšinkite skausma.
4. Skubiai vykite arba vežkite nukentėjusį į gydymo įstaigą.

BENDRASIS KŪNO SUŠALIMAS

Bendrasis kūno sušalimas - tai kūno temperatūros sumažėjimas (mažiau kaip +35°C) ilgai veikiant šaldantiems aplinkos faktoriams (šalčiui, vėjui, būnant vandenye).

Kodėl sušalimas pavojingas?

Žmogui ilgai būnant šaltoje aplinkoje, organizmas nesugeba palaikyti temperatūros. Krentant kūno temperatūrai, žmogus tampa viskam abejingas, mieguistas, sustinges. Jo širdies veikla ir kvėpavimas sulėteja. Sutrikus sąmonai ir kūno temperatūrai nukritus žemiau +27°C, žmogus miršta.

Pirmoji pagalba

1. Neškite nukentėjusį į kambario temperatūros patalpą.
2. Nurenkite drėgnus drabužius.
3. Užklokite nukentėjusį šilta sausa antklode (nepamirškite pridengti galvos ir kaklo).
4. Jei nukentėjusysis nekvėpuoja, néra pulso ir jo šerdinė temperatūra didesnė nei +25°C gaivinkite.
5. Jei nukentėjusysis sąmoningas ar atgavo sąmonę, duokite gerti šiltų skysčių.
6. Vežkite į gydymo įstaigą gulimoje padėtyje.

ŽINOTINA

- Jei nukentėjusysis yra sušalęs ir nušalęs, pirmiausia teikite pagalba kaip sušalusiam (nešildykite II-IV laipsnio galūnių nušalimo).

ELEKTROS TRAUMA

Elektros traumą gali sukelti tiek aukštos, tiek žemos įtampos elektros srovė, žaibas.

Elektros traumos sunkumas priklauso nuo srovės stiprumo ir įtampos, elektros srovės kontakto su kūnu vietas.

Kodėl elektros trauma pavojinga?

Elektros srovė plisdama pažeidžia kūno audinius ir gyvybiškai svarbius organus - širdį, smegenis. Dėl elektros srovės poveikio gali sutrakti širdies veikla, prasidėti kvėpavimo raumenų paralyžius, žmogus gali mirti.

Pirmaoji pagalba

- 1. Būkite atsargūs. Nesilieksite prie elektros srovės šaltinio, nelieskite nukentėjusiojo, jei nesate įsitikinę, kad tai saugu!**
- 2. Nutraukite žalingą elektros poveikį: išjunkite elektros srovę jungikliu elektros skydineje, nustumkite nukentėjusį nuo elektros srovės šaltinio srovei nelaidžiu daiktu (pvz., sausa lazda).**
- 3. Pagalbą teikite atsižvelgdami į sužalojimo pobūdį [gaivinkite, sutvarstykite žaizdą, nudegimą].**
- 4. Kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.**

ŽINOTINA

- Prie nukentėjusiojo, veikiamo aukštosioms įtampoms elektros srovės [elektros srovės perdavimo linijos, transformatoriai] negalima nei artintis, nei jo liesti - elektros srovė veikia keliu metru atstumu, lyjant - keliolikos metrų. Neméginkite gelbėti - tai pavojingu jūsų gyvybei. Praneškite elektros tinklų tarnybai.**

PASKENDIMAS

Paskendimas - mirtis dėl vandens arba kitokio skysčio patekimo į kvėpavimo takus.

Kodėl paskendimas pavojinges?

- Skystis, patekęs į kvėpavimo takus, sukelia kvėpavimo nepakankamumą.
- Skystis, patekęs į kvėpavimo takus, sukelia balso stygų, bronchų spazmą, sutrikdo kvėpavimą, todėl žmogus miršta.

PASKENDIMO POŽYMIJAI

- Ištrauktas iš vandens skenduolis nesąmoningas, nekvėpuoja, nėra širdies veiklos.
- Blyški arba balta oda, jei kvėpavimas išnyko staiga [balso stygų, bronchų

spazmas staiga panirus į šaltą vandenį, vandens į kvėpavimo takus patenka mažai).

3. Melsva arba mėlyna oda, jei kvėpavimas išnyko palaipsniui (kvėpavimo takai pilni vandens).

Pirmoji pagalba

- 1.** Ištraukite skenduoļį iš vandens.
- 2.** Pašalinkite iš burnos svetimkūnius (dumblą, smėlį ir kt.)
- 3.** Kvieskite pagalbą.
- 4.** Gaivinkite darydami dirbtinį kvėpavimą ir krūtinės ląstos paspaudimus.
- 5.** Jei pavyko atgaivinti, nukentėjusiji paguldykite (stabili šoninė padėtis), užklokite, kad sušiltų, kvieskite GMP.

PASIKORIMAS

Pasikorimas - mirtis dėl kvėpavimo ir širdies veiklos išnykimo kilpa užveržus kaklą.

PASIKORIMO POŽYMIAI

- 1.** Pasikorės žmogus nesąmoningas, nekvėpuoja, nėra širdies veiklos.
- 2.** Kilpa ar kilpos žymė ant kaklo.
- 3.** Veido ir kaklo oda melsva.

Pirmoji pagalba

- 1.** Pasikorusiji išimkite iš kilpos, imobilizuokite kaklą.
- 2.** Gaivinkite darydami dirbtinį kvėpavimą ir krūtinės ląstos paspaudimus.
- 3.** Kvieskite greitą medicinos pagalbą ir policiją.
- 4.** Jei pavyko atgaivinti, nukentėjusiji paguldykite (stabili šoninė padėtis), užklokite, kad sušiltų, kvieskite GMP. Nepalikite nukentėjusiojo be priežiūros!!!

ŠOKAS

Šokas - tai organizmo audinių ir organų aprūpinimo deguonimi ir maisto medžiagomis nepakankamumas, dėl sutrikusios kraujotakos gyvukus traumai, nukraujavus, netekus skysčių (vémus, viduriavus), pasireiškus alerginei reakcijai, apsinuodijus, įgėlus nuodingiesiems gyvūnams, ištikus širdies infarktui, sutrikus širdies ritmui.

Kodėl šokas pavojingas?

- 1.** Ištikus šokui dėl sutrikusios kraujotakos gyvybiškai svarbūs organai ir audiniai nepakankamai aprūpinami deguonimi ir maisto medžiagomis.

55 pav.

2. Sutrinka gyvybiškai svarbių organų ir audinių funkcija.
3. Dėl gyvybiškai svarbių organų funkcijos sutrikimo žmogus miršta.

ŠOKO POŽYMIAI

1. Apima baimę, nerimas, krečia šaltis, nukentėjusysis būna sutrikęs.
2. Oda blyški, pila šaltas prakaitas.
3. Greitėja pulsas.
4. Kvėpavimas dažneja, tampa paviršutinis.
5. Pulsas tampa silpnai apčiuopiamas.
6. Atsiranda jvairaus laipsnio sąmonės sutrikimai.
7. Išnyksta kvėpavimas, širdies veikla.
8. Žmogus miršta.

Pirmaoji pagalba

1. Nutraukite žalingo faktoriaus poveikį, teikite tokią pirmąją pagalbą, kaip ümiai susirgus, sutrikus svarbioms gyvybinėms funkcijoms ar ištikus traumai.
2. Nuraminkite nukentėjusįjį.
3. Žmogų paguldykite taip, kad gyvybiškai svarbūs organai (galvos smegenys, širdis ir kt.) būtų pakankamai aprūpinami krauju: paguldykite ant nugaros, nuleiskite galvą, pakelkite kojas aukščiau širdies lygio (55 pav.).
4. Užklokite, sušildykite.
5. Suteikite ramybę.
6. Jei skauda, malšinkite skausmą.
7. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą.
8. Nepalikite be priežiūros, sekite kvėpavimą ir širdies veiklą.
9. Jei galite skirkite deguonį, skysčių infuziją.
10. Išnykus kvėpavimui ir širdies veiklai, gaivinkite.

SVETIMKŪNIAI

Kartais daiktas, sužalojęs žmogų, lieka organizmo audiniuose ar gyvybiškai svarbiuose organuose arba patenka į natūralias kūno angas. Tokie daiktai yra vadinami svetimkūniais.

Kodėl svetimkūniai pavojingi?

1. Svetimkūnis dirgina, sukelia skausmą.
2. Pažeidimo metu j audinius patenka infekcija.
3. Gali pažeisti, pažeidžia audinio, organo vientisumą, funkciją.
4. Kai kada, sutrikus gyvybiškai svarbaus organo funkcijai, nukentėjusysis gali mirti arba likti invalidas.

Pirmoji pagalba

ŽINOTINA

- Svetimkūnij iš žaizdos ir natūralių kūno angų gali pašalinti tik patyręs medikas, turintis tinkamų instrumentų.
- Svetimkūnij draudžiama šalinti nelaimingo įvykio vietoje, nes galima labiau sužaloti audinius ir organus, nukentėjusysis gali nukraujoti, svetimkūnio dalis gali likti žaizdoje, gali ištikti šokas.

SVETIMKŪNIS AKYJE

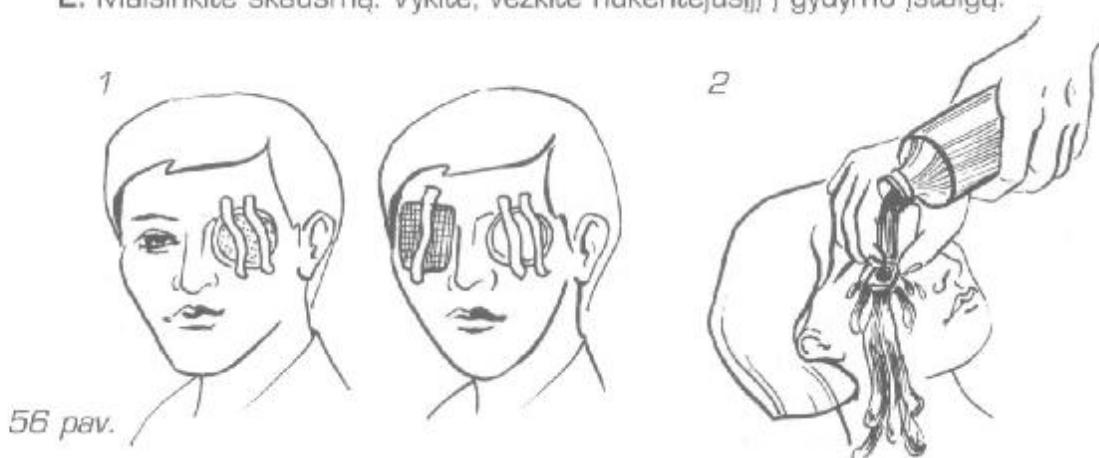
POŽYMIAI

1. Akį niežti, skauda.
2. Ji ašaroja, parausta.
3. Akis dirgina stipri šviesa, sutrinka rega.
4. Akyje būna matomas ar nematomas svetimkūnis.

SVETIMKŪNIS TARP AKIES OBUOLIO IR VOKŪ

Pirmoji pagalba

1. Uždenkite abi akis steriliu tvarsčiu, sutvarstykite (56-1 pav.).
2. Malšinkite skausmą. Vykite, vežkite nukentėjusijį į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Plauti tekanciu vandeniu galima tik tais atvejais, kai akis pridulkėjo, i ją pateko smėlio, žemų (56-2 pav.). Negalima plauti, jei pateko stiklo, metalo dulkių, smulkių drožlių, jei nežinote, ko pateko.

SVETIMKŪNIS, ĮSTRIGĖS, ĮSMIGĖS AKIES OBULYJE, APLINKINIUOSE AUDINIUOSE

Pirmoji pagalba

- Nukentėjusį nuraminkite.
- Paguldykite ant nugaros.
- Malšinkite skausmą.
- Abi akis uždenkite apsauginiu tvarsčiu. Akį su įstrigusių svetimkūnių uždenkite taip, kad tvarstis svetimkūnio nespaustų. Tam tinkta parankinės priemonės, pvz., popierinis puodelis, gérimo skardinė.
- Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.
- Nepalikite nukentėjusio be priežiūros.

SVETIMKŪNIAI, ĮSTRIGĘ KŪNE(PEILIS, ŠAKUTĖ, METALINIS STRYPAS, LAZDA, MEDŽIO ŠAKA IR T.T.)

Pirmoji pagalba

- Nukentėjusį nuraminkite.
- Leiskite būti tokioje padėtyje, kuri jam patogiausia.
- Malšinkite skausmą.
- Uždékite apsauginį tvarstį. Jis svetimkūnio turi nespausti, nestumti, sutvarsčius svetimkūnį žaizdoje neturi judeti (aplink svetimkūnį dedami sterilūs tvarsčiai ar audinio ritinėliai taip, kad uždengtų visą svetimkūnį, ir sutvarstoma).
- Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.
- Nepalikite nukentėjusio be priežiūros.

SVETIMKŪNIAI NATŪRALIOSE KŪNO ANGOSE (AUSIES LANDOJE, NOSYJE, PRARYTI IR KT.)

Pirmoji pagalba

1. Nuraminkite.
2. Skubiai vykite, vežkite į gydymo įstaigą.
3. Nepalikite be priežūros.

SVETIMKŪNIAI KVÉPAVIMO TAKUOSE (ŽR. "UŽSPRINGIMAS")

ĮKANDIMAS IR ĮGÉLIMAS

Įkanda žinduolis (žmogus, gyvulys, žvėris, graužikas), roplys (gyvatė, driežas), žuvis, įgelia vabzdys (bitė, širšė, voras, skorpionas, erkė).

Kodėl įkandimas ir įgėlimas pavojingas?

1. Sukeliamas skausmas.
2. Įkandus, įgėlus lieka žaizda.
3. Įkandus, įgėlus į žaizdą patenka infekcija.
4. Kastinės, geltinės žaizdos sunkiai gyja.
5. Įkandimas, įgėlimas gali būti nuodingas, mirtinas.

Pirmoji pagalba

ŽINDUOLIO ĮKANDIMAS

1. Sustabdykite kraujavimą, sutvarstykite žaizdą.
2. Malšinkite skausmą. Vykite, vežkite nukentėjusį į gydymo įstaigą.
3. Visais atvejais, įkandus žinduoliui (žmogui, gyvuliui, žvériui), ypač jei jis svetimas, būtina skiepytis nuo pasiutligės!

ROPLIO ĮKANDIMAS

Dažniausiai įkanda nuodingosios gyvatės.

POŽYMIAI

1. Įkandimo vietoje lieka dantų žymės - dvi viena šalia kitos nedideles žaizdelės.
(58 pav.)

- 2.** Deginantis skausmas.
- 3.** Patinimas ir odos spalvos pasikeitimas (raudona, mėlyna, balta, pilka) įkandimo vietoje.
- 4.** Atsiranda šalčio krētimas, troškulys, pykinimas, vėmimas, silpnumas, galvos skausmai.
- 5.** Nukentėjusysis būna sunerimės, vėliau gali prarasti sąmonę ir mirti.

Pirmoji pagalba

1. Apsaugokite nukentėjusiją (apsaugokite) nuo pakartotinio įkandimo.
2. Nukentėjusiją paguldykite, nuraminkite.
3. Nuo įkastos galūnės nuimkite žiedus, apyrankęs.
4. Galūnę subintuokite, virš žaizdos uždékite konstrukcinę juostą, galūnę imobilizuokite. Taip sutvarstyta ir imobilizuota galūnė transportavimo metu reikia stebeti dėl galimų kraujotakos sutrikimų. Jei galūnė žemiau tvarsčių pabala, sutrinka jutimai, dingsta pulsacija tvarščius reikia atleisti.
5. Įkastą galūnę nuleiskite kiek galima žemiau.
6. Malšinkite skausmą.
7. Skubiai vežkite nukentėjusiją į gydymo įstaiga.

58 pav.

ŽINOTINA

- Negalima čiulpti nuodų iš žaizdos!!! Teikiantysis pagalbą gali apsinuodyti ir net mirti.
- Nedékite timpų ant įkastos galūnės. Tyrimais nustatyta, kad gyvatės nuodai į sisteminę kraujotaką patenka limfiniu keliu, o ne venomis ar arterijomis.

ŽUVIES ĮKANDIMAS

Pirmoji pagalba

1. Sustabdykite kraujavimą, sutvarstykite žaizdą.
2. Malšinkite skausmą. Vykite, vežkite nukentėjusiją į gydymo įstaigą.

VABZDŽIO ĮGĖLIMAS

POŽYMIAI

1. Skausmas.
2. Patinimas ir odos spalvos pasikeitimas (raudona, mėlyna, balta, pilka) įgėlimo vietoje.
3. Igėlus ypač nuodingam vabzdžiui (skorpionui, vorams - karakurtui, "juodajai našlei") atsiranda šalčio krėtimas, troškulys, pykinimas, vėmimas, silpnumas, galvos skausmai. Nukentėjusysis būna sunerimės, vėliau gali prarasti sąmonę ir mirti.
4. Jautriems žmonėms dėl įkandimo gali prasidėti alerginė reakcija.

Pirmoji pagalba

1. Apsaugokite nukentėjusįjį (apsisaugokite) nuo pakartotinio įgėlimo.
2. Nukentėjusįjį paguldykite, nuraminkite.
3. Nuo įkastos galūnės nuimkite žiedus, apyrankes.
4. Ištraukite geluonį.
5. Galūnę subintuokite, virš žaizdos uždékite konstrikcinę juostą, galūnę imobilizuokite. Taip sutvarstyta ir imobilizuota galūnę transportavimo metu reikia stebeti dėl galimų kraujotakos sutrikimų. Jei galūnė žemiau tvarsčių pabala, sutrinka jutimai, dingsta pulsacija tvarščius reikia atleisti.
6. Ant įkandimo vietas dekite šaltį.
7. Įkastą galūnę nuleiskite kiek galima žemiau. Malšinkite skausmą.
8. Skubiai vykite, vežkite nukentėjusįjį į gydymo įstaigą.

ERKĖS ĮGĖLIMAS (ĮSIURBIMAS)

Erkė gali pernešti daugelio pavojingų infekcinių ligų (Laimo ligos, erkinio encefalito ir kt.) sukelėjus, todėl jos įgėlimas gali būti pavojingas.

POŽYMIAI

1. Niežulys, skausmas įgėlimo vietoje.
2. Matyt įsisiurbusi erkė arba įsisiurbimo vieta (atrodo kaip nedidelis taškelis).
3. Įsisiurbimo vieta paraudusi, nedidelis patinimas.

Pirmoji pagalba

1. Suimkite erkė specialiu pincetu kuo arčiau odos. Atsargiai judindami į šonus pabandykite erkę ištrauktį. Nespauskite erkės pilvelio!
2. Jei erkės galva liko įsisiurbusi, tepkite žaizdą spiritu, jodo tirpalu.
3. Sutvarstykite žaizdą.
4. Vykite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Netepkite („neskandinkite“) erkės ir igėlimo vietas vazelinu, sviestu, aliejumi, žibalu.
- Apsisaugoti nuo kai kurių ligų, kurias platina erkės, galima tik iš anksto pasiskiepijus.

UODO IGĖLIMAS

Kartais uodo igėlimas gali sukelti pavojingą infekcinę ligą - maliariją. Visais atvejais, kai igėlus uodui prasideda karščiavimas, galvos skausmai, pykinimas, krečia šaltis, būtina skubiai vykti į gydymo įstaigą.

ALERGINĖ REAKCIJA

Daugelis žmonių yra alergiški. Alerginė reakcija gali prasidėti patekus į organizmą jvairių biologiškai aktyvių medžiagų (pvz., kai kurių vaistų, žiedadulkių, skysčių, maisto produktų), prisilietus prie kai kurių augalų (pvz., rūtos, egzotinių augalų), įkandus vabzdžiams, laikant namie jvairių gyvūnų, paveikus organizmą šalčiui ir kt. Dažnai aleginės reakcijos priežastis yra nežinoma.

Kodėl alerginės reakcijos pavojingos?

1. Alerginė reakcija yra nenormali, iškreipta organizmo reakcija į alerginę medžiagą. Dėl jos sutrinka daugelis svarbių organizmo sistemų funkcijų.
2. Alerginės medžiagos patekimo vietoje gali atsirasti ilgai negyjančių žaizdų.
3. Dėl viršutinių kvėpavimo takų pabrinkimo ar spazmo žmogus gali uždusti.
4. Kritus kraujospūdžiui ištinka šokas.
5. Dėl svarbių organizmo sistemų funkcijų sutrikimo žmogus gali mirti.

ALERGINĖS REAKCIJOS POŽYMIAI

1. Niežėjimas alergeno patekimo į organizmą vietoje ar kitose kūno dalyse.
2. Paraudimas, patinimas, išbėrimas, pūslės patekimo į organizmą vietoje ar kitose kūno dalyse.
3. Bendrasis silpnumas, galvos svaigimas, šaltas prakaitas.
4. Skausmai jvairiose kūno vietose.
5. Nerimas, baimė.
6. Pykinimas, vėmimas, viduriavimas.
7. Dusinimas.
8. Kraujospūdžio kritimas, sąmonės išnykimas, šokas.
9. Galimi traukuliai, klinikinė mirtis.

Pirmaoji pagalba

- 1.** Nutraukite alerginės medžiagos patekimą į organizmą (ištraukite vabzdžio geluonį), išeikite, išneškite susirgusiją iš alergiškos aplinkos).
- 2.** Skubiai vykite į gydymo įstaigą.
- 3.** Jeigu būklė darosi pavojinga gyvybei (žmogus dūsta, tinsta veidas, kaklas, atsiranda silpumas, galvos svaigimas, skausmai ir t.t.), būtinai naudokite ADRENALINĄ 0,1% – 0,3 ml, šią dozę suleiskite po oda kas 15 min. tris kartus. Skubiai vežkite į gydymo įstaigą gulimoje ar pusiau sėdimoje padėtyje, kvieskite GMP, palaikykite svarbiausias gyvybines funkcijas (kvėpavimą, širdies veiklą), gaivinkite.

PAVOJINGA BŪKLĖ DĖL GALVOS SMEGENŲ LIGOS, TRAUMOS (INSULTAS, GALVOS SMEGENŲ TRAUMA, KRAUJO IŠSILIEJIMAS, ENCEFALITAS, MENINGITAS, AUGLYS, GALVOS SKAUSMAI)

Visos galvos smegenų ligos ir traumos yra pavojingos gyvybei.

POŽYMIAI

- 1.** Galvos skausmas.
- 2.** Galvos svaigimas, pusiausvyros sutrikimas.
- 3.** Karščiavimas.
- 4.** Regos sutrikimas.
- 5.** Pykinimas, vėmimas.
- 6.** Rankos ar kojos silpimas ar tirpimas.
- 7.** Veido persikreipimas.
- 8.** Sąmonės praradimas.

Jei yra bent du išvardinti požymiai, galima įtarti pavojingą galvos smegenų ligą.

Pirmaoji pagalba

- 1.** Paguldykite ligonį ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia).
- 2.** Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą (vežti į gydymo įstaigą gali tik GMP!).

PAVOJINGA BŪKLĖ DĖL KRŪTINÉS LÄSTOS ORGANŲ LIGOS AR TRAUMOS (ŠIRDIES INFARKTAS IR ŠIRDIES VAINIKINIŲ KRAUJAGYSLIŲ SKLEROZĘ, AORTOS IR KITŲ STAMBIŲ KRAUJAGYSLIŲ LIGOS, PLAUČIŲ UŽDEGIMAS, BRONCHITAS, BRONCHINĖ ASTMA, PLEURITAS, PLAUČIŲ, ŠIRDIES SUMUŠIMAS IR KT.)

Daugelis krūtinės ląstos ligų ir traumų gali būti pavojingos gyvybei.

POŽYMIAI

- 1.** Krūtinės skausmas.
- 2.** Dusulys. Melsva veido odos, lūpų spalva.
- 3.** Širdies ritmo sutrikimai ("plakimas", "permušimai", "persivertimai").
- 4.** Karščiavimas.
- 5.** Kosulio prieplauliai, skrepliavimas.
- 6.** Atkosėjimas krauju.

Jei yra vienas ryškus ar du požymiai, galima įtarti jog yra pavojinga krūtinės ląstos organų liga.

Pirmoji pagalba

- 1.** Nuraminkite, patogiai paguldykite ar pasodinkite.
- 2.** Jei skauda, duokite skausmą malšinančių vaistų. Jei manote, jog gali ištikti širdies infarktas, ir turite nitroglicerino, dėkite 1 tabletę po liežuviu, duokite aspirino.

Pastaba. Nitroglycerino negalima duoti, jei yra šoko požymių, ligonis be sąmonės ar skundžiasi dideliu silpnumu.

- 3.** Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.

PAVOJINGA BŪKLĖ DĒL PILVO ERTMĖS ORGANŲ LIGŲ IR TRAUMŲ (OPALIGĖ, ŽARNŲ NEPRAEINAMUMAS, APENDICITAS, KASOS, KEPENŲ, TULŽIES PŪSLĖS UŽDEGIMAS, AKMENLIGĖ IR KT.)

Daugelis pilvo ertmės organų ligų ir traumų gali būti pavojingos gyvybei.

POŽYMIAI

- 1.** Pilvo skausmas.
- 2.** Pykinimas, vėmimas.

3. Vidurių pūtimas, viduriavimas, vidurių, dujų susilaikymas.
4. Vėmimas, tuštinimasis su krauju (šviežias kraujas, "kavos tirščiai", juodos skystos išmatos).
5. Karščiavimas.

Pirmaoji pagalba

1. Nuraminkite, patogiai paguldykite ar pasodinkite.
2. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Neduokite vaistų nuo skausmo!!!
- Jei skauda pilvą vaikui iki 3 metų, visada skubiai vežkite į gydymo įstaigą.

INFEKCIJOS LIGOS

Infekcinėmis ligomis susergama, jei į organizmą patenka pavojingų mikroorganizmų (virusų, bakterijų, grybelių).

Kodėl infekcinės ligos pavojingos?

1. Dėl mikroorganizmų poveikio pažeidžiami svarbūs organai, sutrinka ar visiškai išnyksta jų funkcija.
2. Dėl svarbių organų pažeidimo ligonis gali likti invalidas ar mirti.
3. Infekcinės ligos yra užkrečiamos (plinta per orą, vandenį, maisto produktus, gyvūnus, buitinį ir lytinį keliu).

INFEKCINIŲ LIGŲ POŽYMIAI

1. Karščiavimas (kūno temperatūra gali būti nuo +37°C iki +41°C).
2. Daugelio nenormalių organizmo reakcijų atsiradimas: prakaitavimas, šalčio krētimas, sloga, kosulys, išbėrimas, pykinimas, vėmimas, viduriavimas, raumenų skausmai, padažnejęs pulsas, dvejinimasis, mirgėjimas akyse ir t.t.
3. Daugelio infekcinių ligų metu kartu pasireiškia tik joms būdingi specifiniai požymiai.

Pirmaoji pagalba

1. Pirmąją pagalbą teikite tik sutrikus svarbioms gyvybinėms funkcijoms.
2. Visada naudokite apsaugos priemones (pvz., marlinę kaukę, gumines pirštines).
3. Susirgę infekcine liga, gydytoją kvieskite į namus!

APSINUODIJIMAS

Nuodas - tai medžiaga, kuri patekusi į organizmą sutrikdo jo funkcijas ir gali sukelti mirtį.

Apsinuodyti galima dujomis, skysčiais, pasenusiais maisto produktais, grybais ir uogomis, augalais, vaistais, alkoholiu, narkotikais ir kt.

Nuodai į organizmą patenka pro burną, kvėpavimo takus, per odą ir gleivinę.

Kodėl apsinuodijimas pavojingas?

1. Bet koks apsinuodijimas pavojingas, nes sutrikdo svarbiausių organų ir sistemų funkcijas, gali sukelti mirtį.
2. Dažniausiai apsinuodijama netyčia (nežinoma, kad medžiaga nuodinga, nejuntama, kaip ji patenka į organizmą).
3. Apsinuodijęs žmogus paprastai pats sau pagalbos suteikti nebepajėgia.
4. Dažnai net labai nedidelis ypač stiprių nuodingų medžiagų kiekis gali sukelti mirtį.
5. Kai kuriems nuodams priešnuodžių néra.

APSINUODIJIMAS PRO KVĖPAVIMO TAKUS

Apsinuodijama dujomis, aerozoliu (smalkémis, gamtinémis dujomis, amoniako garais, anglies dvideginiu, sieros vandeniliu, pesticidais ir kt.).

POŽYMIAI

1. Bendrasis silpnumas.
2. Galvos skausmas.
3. Pykinimas.
4. Vėrimas.
5. Gali kisti odos ir gleivinės spalva.
6. Gali kisti (dažnéja, reteja) pulsas, kvėpavimas.
7. Nukentėjusysis greitai praranda sąmonę, gali prasidėti traukuliai.

Pirmaoji pagalba

1. Išeikite, išneškite nukentėjusį iš apnuodytos patalpos.
2. Atsagstykite jo apykaklę, pasirūpinkite, kad patektų gryno oro.
3. Jei nukentėjusysis nesąmoningas, paguldykite ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia).
4. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Jei apsinuodijimas dujomis ne buitinis (pramoninė avarija, didelis gaisras, panaudota kovinių nuodingujų medžiagų, nežinoma, kokios nuodingosios dujos), nešti nukentėjusiji iš užnuodytos aplinkos galima tik turint specialių apsaugos priemonių (dujokaukę, kostiumą).
- Daugelis nuodingujų dujų sudaro sprogus mišinius. Būkite atsargūs! Jei nežinote, ar dujų mišinys sprogus, nejunkite apšvietimo, nenaudokite elektros prietaisų.

APSIINUODIJIMAS SMALKĖMIS

Apsinuodijama garažuose, patalpose, kuriose kurenamos krosnys.

POŽYMIAI

1. Galvos skausmas.
2. Bendrasis silpnumas, pykinimas, vėmimas.
3. Ryškiai raudona oda.
4. Greitai prarandama sąmonė.

Pirmoji pagalba

1. Išeikite, išneškite nukentėjusį iš apnuodytos patalpos.
2. Atsagstykite jo apykaklę, pasirūpinkite, kad patektų gryno oro.
3. Jei nukentėjusysis nesąmoningas, paguldykite ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia).
4. Sustojus kvėpavimui, širdies veiklai, gaivinkite.
5. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.
6. Jei galite skirkite deguonį.

APSIINUODIJIMAS AMONIAKO GARAIS

POŽYMIAI

1. Akių peršėjimas, ašarojimas.
2. Kosulio priepluoliai.
3. Galvos svaigimas.
4. Pilvo skausmai, pykinimas, vėmimas.
5. Apsinuodijusysis neramus, blaškosi.
6. Prarandama sąmonė, prasideda traukuliai,

Pirmoji pagalba

1. Išeikite, išneškite nukentėjusį iš apnuodytos patalpos.
2. Atsagstykite jo apykaklę, pasirūpinkite, kad patektų gryno oro.
3. Jei nukentėjusysis nesąmoningas, paguldykite ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia).
4. Sustojuis kvépavimui, širdies veiklai, gaivinkite.
5. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.

APSIINUODIJIMAS PRO BURNĄ

Apsinuodijama pasenusiu maistu, nuodingaisiais grybais, vaisiais ir uogomis, vaistais, alkoholiu ir jo surogatais, narkotikais, išgėrus nuodingų skysčiu.

POŽYMIAI

1. Bendrasis silpnumas.
2. Pykinimas.
3. Vėmimas.
4. Gali būti galvos, pilvo skausmai, viduriavimas.
5. Gali kisti odos ir gleivinės spalva.
6. Gali kisti (dažneja, retėja) pulsas, kvépavimas.
7. Nukentėjusysis praranda sąmonę, gali prasidėti traukuliai.

Pirmoji pagalba

1. Nutraukite nuodo patekimą į organizmą
2. Jei nukentėjusysis nesąmoningas, paguldykite ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia).
3. Jei apsinuodijęs žmogus sąmoningas, sukelkite vėmimą (duokite išgerti 1-2 litrus šilto vandens, liepkite kišti pirštus į burną, dirginti ryklę).
4. Skubiai kvieskite greitą medicinos pagalbą, vežkite į gydymo įstaigą.

ŽINOTINA

- Visais atvejais, vežant apsinuodijusį į gydymo įstaigą, būtina surinkti ir vežti kartutas medžiagas, maisto produktus, vaistus, jų pakuotes su pavadinimais ir etiketėmis, augalų dalis ar kita, kuo žmogus galėjo apsinuodinti.
- Vėmimo negalima sukelti, jei:
  - a) apsinuodijo rūgštimi arba šarmu;
  - b) apsinuodijo benzинu, žibalu, kitokiu kuru;
  - c) išgėrė strichnino;
  - d) ištiko širdies priepuolis (arba įtarima, kad širdies infarktas);
  - e) prasidėjo traukuliai;
  - f) apsinuodijusysis yra nesąmoningas;

g) apsinuodijoj kūdikis iki 6 mén:

h) trys paskutiniai néštumo ménésiai.

- Apsinuodijus rúgstimi ar šarmu, reikia duoti išgerti 1-2 stiklines vandens.

APSIINUODIJIMAS ALKOHOLIO SUROGATAIS (METILO ALKOHOLIU, ETILENGLIKOLIU IR KT.)

Apsinuodijama išgérus neaiškios kilmés ar padirbt alkoholio.

POŽYMIAI

1. Stiprūs galvos skausmai.
2. Apsinuodijus metilo alkoholiu, sutrinka regéjimas.
3. Seilétekis, pykinimas, vérimas.
4. Sámonés praradimas, traukuliai, mirtis.

Pirmai pagalba

1. Duokite išgerti 100 ml 40° etilo alkoholio (tikros degtinés).
2. Jei nukentéjusysis nesámoningas, paguldykite ant šono, pasirúpinkite, kad neužspringt (jei vernia).
3. Skubiai kvieskite greitaj medicinos pagalbą, vežkite į gydymo istaigę.

APSIINUODIJIMAS TETRAETILŠVINU

Apsinuodijama siurbiant etiliuotą benziną pro žarną, plaunantis juo rankas, naudojant jame išplautus daiktus, medžiagas, kartais - įkvépus gryno tetraetilšvino garų.

POŽYMIAI

1. Bendrasis silpnumas.
2. Galvos skausmas.
3. Pykinimas.
4. Vérimas.
5. Gali kisti (dažnéja, retéja) pulsas, kvépavimas.
6. Nukentéjusysis greitai praranda sámonę, gali prasidéti traukuliai.

Pirmai pagalba

1. Duokite gerti vandens, sukelkite vérimą.
2. Jei pateko į burną ar ant odos, gausiai plaukite vandeniu ir muilu.
3. Skubiai kvieskite greitaj medicinos pagalbą, vežkite į gydymo istaigę.